

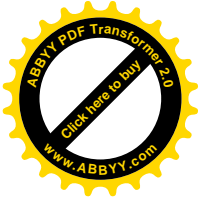
T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
(TEFSİR)

ÇOCUKLARA MEAL VE TEFSİR HAZIRLAMANIN GEREKLİLİĞİ VE
ÖRNEK OLARAK LOKMAN SURESİNİN MEAL VE TEFSİRİ

Yüksek Lisans Tezi

Ahmet Yılmaz

Ankara-2007

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
(TEFSİR)

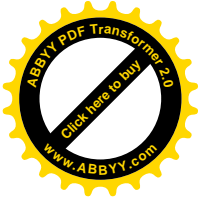
ÇOCUKLARA MEAL VE TEFSİR HAZIRLAMANIN GEREKLİLİĞİ VE
ÖRNEK OLARAK LOKMAN SURESİNİN MEAL VE TEFSİRİ

Yüksek Lisans Tezi

Ahmet Yılmaz

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Salih AKDEMİR

Ankara-2007

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
(TEFSİR)

ÇOCUKLARA MEAL VE TEFSİR HAZIRLAMANIN GEREKLİLİĞİ VE
ÖRNEK OLARAK LOKMAN SURESİNİN MEAL VE TEFSİRİ

Yüksek Lisans Tezi
Ahmet Yılmaz

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Salih AKDEMİR

Ankara- 2007

Tez Jüri Üyeleri

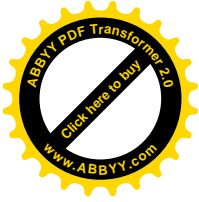
Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınav Tarihi

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR

ÖNSÖZ

GİRİŞ

I. BÖLÜM

KONU İLE İLGİLİ BAZI KAVRAMLARA GENEL BİR BAKIŞ

A. Çocuk kimdir?	1
B. Çocukların gelişim dönemleri	2
C. İslam'ın çocuğa verdiği önem	14
D. Edebiyat nedir?	17
E. Çocuk edebiyatı	18
F. Çocuk kitaplarının özellikleri	24
G. Eğitim – Öğretim nedir?	36
H. Çocuğun Eğitiminin (Özellikle Dini Eğitiminin) Önemi	37
İ. İslam'da eğitimin hareket noktası	41

II. BÖLÜM

A. ÇOCUKLAR İÇİN MEAL VE TEFSİR HAZIRLAMANIN

GEREKLİLİKLERİ 48

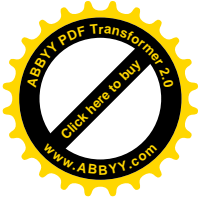
1. İlahi mesajı (Kur'an-ı Kerim'i) çocukların anlamasının önemi 48

2. Din eğitiminde meal ve tefsirin yeri 49

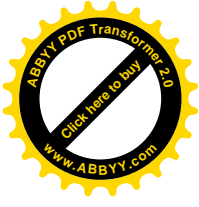
B. MEVCUT KUR'AN MEAL VE TEFSİRLERİN ÇOCUKLAR

AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ 50

1. Mevcut Kur'an meallerinin çocuklar açısından genel bir değerlendirilmesi 50

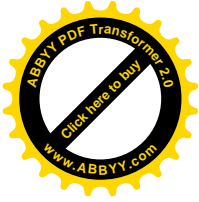

2. Mevcut tefsirlerin çocuklar açısından genel bir değerlendirilmesi	54
C. ÇOCUKLAR İÇİN MEAL VE TEFSİR HAZIRLARKEN DİKKAT EDİLMESİ GEREKENLER	56
D. ÇOCUKLAR İÇİN MEAL VE TEFSİR HAZIRLARKEN KULLANILABİLECEK BAZI YÖNTEMLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	57
III. BÖLÜM ÖRNEK BİR DENEME NİTELİĞİNDE LOKMAN SURESİNİN ÇOCUKLAR İÇİN MEAL VE TEFSİRİ	59
A. Lokman Suresinin Meali	59
1. Okulöncesi Çocuklar İçin Meal Örneği	60
2. İlkokul Birinci Sınıflar İçin Meal Örneği	69
3. İlkokul İkinci ve Üçüncü Sınıflar İçin Meal Örneği	77
4. İlkokul Dördüncü ve Beşinci Sınıflar İçin Meal Örneği	84
B. Lokman Suresinin Tefsiri	89
IV. BÖLÜM: SONUÇ VE GENEL BİR DEĞERLENDİRME	96
V. KAYNAKÇA	

KISALTMALAR

a.g.e.	adı geçen eser
a.g.m	adı geçen makale
b.	bin
bkz.	bakınız
bsk.	baskı
c.	cilt
çev.	çeviren
Dr.	Doktor
H.z.	Hazreti
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
Prof.	Profesör
s.	sayfa
S.	sayı
TDK	Türk Dil Kurumu
TDVY	Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
t.siz	tarihsiz
vb.	ve benzeri
ve dğr.	ve diğerleri
Yay.	Yayınları

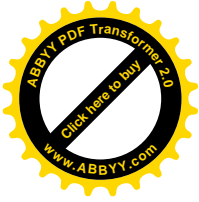
ÖNSÖZ

İnsan hayatı bebeklik, çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık gibi dönemlerden oluşur. Her dönem bir öncekinin devamı ve bir sonrakinin başlangıcıdır. Bunun için, dünyaya geldikten sonraki ilk dönem olan bebeklik ve çocukluk, temel alışkanlıkların edinilmesi açısından çok önemlidir. Bu bilindiği için de hemen her ülkede özellikle gelişmiş ülkelerde çocukların sadece bedensel açıdan değil ruhsal ve düşünsel gelişmelerine de özen gösterilir. Bunun için çocukların çok küçük yaşlarda eğitilmesi ve yönlendirilmesi için ne gerekiyorsa yapmaya çalışılır. Çocukların eğitiminde en etkili unsurlardan biri de hiç kuşkusuz kitaptır. Fakat her kitabın çocuklara uygun olmadığı da bir gerçektir. İşte bu noktada çocuklara uygun kitabın nasıl olacağı önemli bir sorun ve tartışma konusu olarak karşımızda durmaktadır.

Diğer taraftan dinin insan hayatın çok önemli bir yere sahip olduğu da bir başka gerçektir. Fakat özellikle günümüzde medya aracılığıyla insanların hele hele çocukların çok etkili bir şekilde ve genelde istenmedik yönde yönlendirildiğini dikkate aldığımızda çocuklara kendi dini inancımızı sevdirmenin önemli bir sorun olarak karşımızda durduğunu söyleyebiliriz. Birde buna dini eserlerin özellikle Kur'an-ı Kerim'in ve tefsirlerinin, bırakın çocukları çoğu yetişkin için bile anlaşılması zor metinler olduğunu düşünürsek durumun ciddiyeti daha net ortaya çıkmış olur.

Bu çalışmamızda neler yapılmalı, neler yapılabilir üzerinde durmaya çalıştık.

Bu çalışmada beni destekleyen danışman hocam Prof. Dr. Salih Akdemir'e ve gösterdikleri sabır ve anlayıştan dolayı sevgili eşim ve çocuklarıma müteşekkirim.

GİRİŞ

I. PROBLEM

Ülkemizde dini metinler, özellikle de Kur'an-ı Kerim çocukların yeterince ilgisini çekmemektedir. Çünkü bu eserlerin çoğunda çocukların algılama düzeyleri, psikolojileri ve benzeri durumlar dikkate alınmamaktadır. Bu yüzden çocuklarımız bu kaynaklardan yeterince yararlanamamaktadır. Çocuklar başka alanlara (Televizyon, bilgisayar vb.) yöneliyor, Allah'ın mesajından habersiz kalıyor ve ilerleyen zaman içinde dinden soğumalar başlayabiliyor.

Şu anda mevcut olan Kur'an meal ve tefsirleri çocuklara hitap etmemektedir.

Çocuklarınsa seviyelerine uygun şekilde Kur'an'dan istifade etmeleri gerekir.

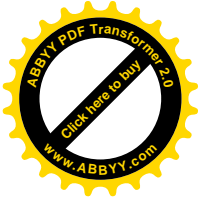
II. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Çocuklar için meal ve tefsir hazırlamanın gerekliliğinin gerekçeleri ile birlikte ortaya konulması ve örnek olarak Lokman Suresinin meal ve tefsirinin hazırlanması bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

III. ARAŞTIRMANIN AMACI ve ÖNEMİ

Çocuklar ile yetişkin bireyler arasındaki farklılıkların bulunması ve bu bağlamda çocuklar için meal ve tefsir hazırlamanın öneminin ortaya konulması bu çalışmanın amacıdır. Ayrıca bu çalışma içinde Lokman Suresinin meal ve tefsirinin yapılması ile de ileriki çalışmalara örnek oluşturması amaçlanmaktadır.

Bir toplumun geleceğini o toplumda yetişen çocukların oluşturacağı hepimizin bildiği bir gerçektir. Bir toplum, çocuklarını kendi değerleri, kültürü ve inançları doğrultusunda sağlıklı bir şekilde yetiştiremezse o toplum yozlaşmaya, yıkılmaya doğru yol alıyor demektir. Çocuklarımızın sağlıklı yetişmesi için din eğitiminin de en güzel şekilde verilmesi gerekir. Bunun için de çocukların, çocuk olmalarından doğan özelliklerinin dikkate alınarak hareket edilmelidir. Özellikle

Allah'ın mesajının çocuklara iletilmesinde daha da dikkatli olunmalıdır. İşte bütün bu konularda dikkat edilmesi gerekenleri ortaya koyma çabalarından dolayı bu çalışma çok önemli olmaktadır.

IV. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

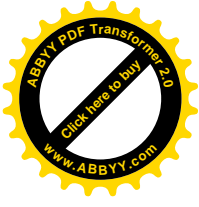
Yaklaşık iki yaşından oniki onüç yaşları arasındaki çocuklar araştırma kapsamını oluşturmaktadır.

V. ARAŞTIRMANIN PLANI ve YÖNTEMİ

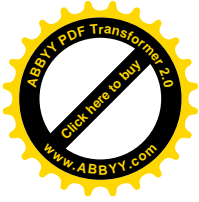
Çalışmamızın birinci bölümünde çocuk, çocuğun gelişim dönemleri, edebiyat, çocuk edebiyatı ve eğitim-öğretim gibi bazı kavramların anlamlarını tespit etmeye çalıştık.

İkinci bölümün ilk kısmında çocuklar için meal ve tefsir hazırlamanın gerekliliğini genel olarak ortaya konulmaya çalıştık. İkinci bölümün ikinci kısmında ise mevcut meal ve tefsirleri çocuklar açısından değerlendirdik. İkinci bölümün üçüncü kısmında ise kullanılabilecek bazı yöntemleri ortaya koymaya çalıştık.

Üçüncü bölümde ise örnek olması açısından Lokman Suresinin meal ve tefsiri ile ilgili çalışmalarımızı ortaya koymaya çalıştık. Bu çalışmayı yaparken çok sayıda meal ve tefsirden yararlandık. Bu bölümde, çocukların gelişim dönemlerini dikkate alarak, meal çalışmasını dört farklı seviyede yapmaya çalıştık. Tefsir çalışmasında da aynı seviyelerin dikkate alınmasını gerekli görmekteyiz. Fakat tefsir çalışması için sadece bir seviyeyi örnek olması açısından yapmaya çalıştık. Bütün seviyelerde çalışmayı gerçekleştirmek hem uzun hem de gereksiz olacaktı. Çünkü meal hazırlarken kullandığımız yaklaşımın aynısını tefsir hazırlarken de

kullanacaktık. Dolayısıyla bir seviye için tefsir hazırlamayı yeterli gördük. Bu bölümde meal ve tefsir çalışmalarında, Salih Akdemir, Ali Bulaç, Ömer Nasuhi Bilmen, Beşir Eryarsoy, Süleyman Ateş, Muhammed Esed ve Hamdi Yazır'ın meallerinden, İbn Kesir, Seyyid Kutub, Hamdi Yazır, Mevdudi, Sabuni ve İzzet Derveze'nin tefsirlerinden, ayrıca Beyza Bilgin'in Elli Bin Yıllık Bir Gün adlı eserinden yararlanılmıştır.

I. BÖLÜM

KONU İLE İLGİLİ BAZI KAVRAMLARA GENEL BİR BAKIŞ

Çocuklar için meal ve tefsir hazırlamanın gerekliliğini anlatmak için asıl konumuza geçmeden öncelikle bazı kavramları açıklamakta fayda var. Çünkü bu kavramların ne anlama geldikleri konusunda tam bir fikir birliği yok. Biz de bunları kesin bir şekilde tanımlayıp sonuçlandırarak değiliz. İstesekte böyle bir şeyi yapamayız. Burada yapmaya çalıştığımız, sadece bir fikir verebilmektir.

A. ÇOCUK KİMDİR?

Bilinmesi gereken kavramların başında da çocuk kavramı gelmektedir. Çocuk, değişik kaynaklarda değişik şekillerde tanımlanmaktadır. İşte onlardan bazıları:

“İki yaşından, ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu; henüz ergenlik dönemine ermemiş kız ve erkek”¹

“Küçük yaştaki oğlan veya kız; bebeklik çağı ile ergenlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan insan.”²

“Doğumdan bülüğ çağına kadar insan yavrusu.”³

“Çocuk, küçük yaştaki oğlan ve kıza verilen addır.”⁴

Belki de çocuk, şair Abdülhak Hamid’in dediği gibidir:

“Kim demiş çocuk küçük bir şeydir

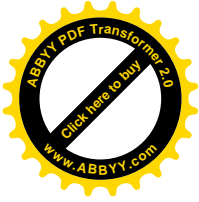
belki de o çok büyük bir şeydir.”

¹ Oğuzhan, Ferhan, Ruşen Alaylıoğlu, *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü*, 1974.

² *Türkçe Sözlük I*, TDK, Ankara 1988, s. 316.

³ D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, Ülke Yay., İstanbul 1994, s. 234.

⁴ Hüseyin Tuncer, Mehmet Yardımcı, *Çocuk Edebiyatı*, MEB Yay., Ankara 2000, s. 9.

B. ÇOCUĞUN GELİŞİM DÖNEMLERİ

Çocuk, doğduğu andan itibaren hızlı bir değişim süreci yaşar. Bu süreç kendi içinde farklı kişilerce farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Mesela bu sınıflamalardan biri; doğumdan iki veya üç yaşına kadar “birinci çocukluk”, iki-üç yaşından altı yaşına kadar “ikinci çocukluk”, buluş çağına kadar “üçüncü çocukluk” şeklindedir. Kimileri de 0–2 yaş arasını “bebeklik dönemi”; 2–6 yaş arasını “ilk çocukluk”; kızlarda 6–11, erkeklerde 6–13 yaşları arasını “son çocukluk” şeklinde sınıflandırmıştır.⁵ Bütün bu tür sınıflamalarda etkili olan unsur genellikle çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişimidir. Çünkü çocukların fiziksel ve zihinsel durumu bu süreç içinde aynı kalmamakta tam tersine hızla değişmektedir. Çocukları tanıyabilmek ve anlayabilmek için bu tür sınıflamalar gereklidir.

Halk arasında bebekler veya çocuklar için “O anlamaz.” veya “Büyüyünce unuttur.” gibi ifadeler kullanılır. Oysa gerçekler hiçte öyle değil. “Bir zamanlar bebeklerin ne öğrenebildikleri, ne de hatırlayabildikleri sanılırdı. Bu doğru değildir; çeşitli araştırmalar, erken öğrenme ve hatırlama ile ilgili bulguları ortaya koymuştur. 3 aylık bebekler gayet iyi hatırlayabilirler.”⁶

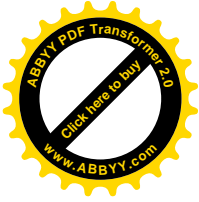
Ayrıca “Yeni doğan bebekler dünyaya geldiklerinde bütün duyu sistemleri işlemektedir ve yeni ortamlarını öğrenmeye hazır durumdadırlar.”⁷

Çocukların gelişiminden bahsederken büyümeden farkını ortaya koymalıyız. “Çoğu kez birbirine karıştırılan “büyüme” (growth) ile “gelişme” (development) sözcükleri, gerçekte birbirinden farklı kavramlardır; biri diğerinin yerini alamaz. Yapısal artışı dile getiren “büyüme”, bedende gerçekleşen sayısal (nicel) değişiklikleri içermektedir (kilo artışı, boy uzaması gibi). Böylelikle

⁵ Tuncer-Yardımcı, *a.g.e.*, s. 9.

⁶ Rita L. Atkinson ve dğr., *Psikolojiye Giriş*, çev. Yavuz Alogan, Arkadaş Yay., Ankara 1999, s. 77.

⁷ Atkinson ve dğr., *a.g.e.*, s. 75.

fiziksel büyümeye koşut olarak, çocuk, zihinsel olarak da gelişir. Buna karşılık, “gelişme”, değişikliklerin niceliği yanında, niteliğini de içermektedir. Gelişme kavramı, düzenli, uyumlu ve sürekli bir ilerlemeyi dile getirmektedir.”⁸ Yine gelişmenin, büyümeden farkını ortaya koymak için bir de Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi’nden bir alıntı yapmayı uygun gördük. “Bedensel, zihinsel, toplumsal ve ruhsal bir bütün olarak gelişme, büyümeden ayrı olarak, yeni yeteneklerin ve davranış kalıplarının belirmesi biçiminde gerçekleşir. Gelişme, yalından karmaşığa doğru ilerler; örneğin konuşma sürecinde önce heceler, sonra sözcükler, en son da tümce kurma öğrenilir. Somut sözcükler soyut kavramlardan önce kazanılır.”⁹

Çocuğun gelişiminin evreleri birbirinden bağımsız değildir. “Gelişimin her evresi kendinden bir sonraki evreyi doğrudan etkiler.”¹⁰

Her gelişim döneminin belli ihtiyaçları olduğunu, çocukların sağlıklı ve istenilen bir biçimde gelişebilmeleri için bu ihtiyaçların daha iyi karşılanması gerektiğini bilmeliyiz. Burada işimizi kolaylaştıran belli dönemlerin¹¹ ortak özelliklerinin olmasıdır. “Yapılan gözlem ve çalışmalar, belli gelişim dönemlerinde çocuklarda ortak olan eğilim ve davranış kalıplarının bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu ortak yanların bilinmesinin, çocuk eğitiminde izlenecek yöntemi belirleme açısından yararı büyüktür.”¹²

Göz önünde bulundurmanız gereken önemli bir bilgide, çocukların aşamaları sırası ile geçtikleri ve aşama atlayamadıklarıdır. “Bütün çocuklar aynı aşamalardan aynı sırayla geçerler. Çevresel etkenler gelişmeyi hızlandırabilir ya da yavaşlatabilir, ancak aşamaların sırası değişmez; bir çocuk, bir aşamayı

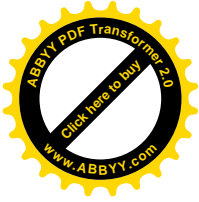
⁸ Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, 20. bsk., İstanbul t.siz., s. 27.

⁹ *Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi*, Ana Yay., c. 9, s. 186.

¹⁰ Haluk Yavuzer, *a.g.e.*, s. 27.

¹¹ Not: Burada “dönem” kavramı yerine “evre, aşama, vb.” kavramlarda kullanılabilir. Çalışmamızda duruma göre bu kavramlardan herhangi birini kullandık.

¹² Haluk Yavuzer, *a.g.e.*, s. 27.

tamamlamadan diğereine geçemez.”¹³ Bu duruma örnek olarak şunu verebiliriz: “Çeşitli zihinsel görevlerde meydana gelen gelişime ait değışmeler göstermiştir ki, 5 ile 7 yaşları arasında, dikkatin yoğunlaştırılmasını ve sürdürülmesini isteyen problemlerde gösterilen performansın niteliğinde ciddi bir artış olmaktadır. 5 yaşın altındaki çocukların dikkatinin çok kolay dağıldığı ve 5 yaşın üstündekilerin yapabildiği gibi seçim yapmak, değıştirmek ve dikkatini yönlendirmek gibi yetilerinin olmadığı görülmektedir.”¹⁴

Sonuç olarak “Çocuk, kaç yaşında olursa olsun yetişkinlerden hem fiziksel açıdan hem de zihinsel açıdan farklıdır. Burada bizi ilgilendiren özellikle çocuğun zihinsel farklılığıdır. Çocukların anlama yetenekleri, bilgi düzeyleri, deneyimleri, sözcük ve deyim hazineleri yetişkinler kadar gelişmemiştir. Tam ve doğru anlayabildikleri cümle ve parçalar, yetişkinlerin anlayabildiklerine oranla çok sınırlıdır.”¹⁵ Zaten bizi bu çalışmaya itende bu farklılıklar oldu.

Çocuğun gelişim özelliklerini, farklılıklarını ve değışik alanlardaki gelişimleri arasındaki ilişkileri bilmek bize birçok yarar sağlar. Bu yararların başında çocuğun davranışlarının nedenlerini düşünebilir, çocukları gelişim özelliklerine göre daha iyi ve daha doğru yönlendirebiliriz. Çocuklardan beklentilerimizi onların gelişim düzeylerine uygun planlayabiliriz. Çocukların gelişimlerini inceleyerek, onların daha sonraki yıllarda karşılaşacakları gelişim sorunlarını, yeteneklerini ve öğrenme kapasitelerini kestirebilir, buna dayalı önlemleri alabiliriz.¹⁶

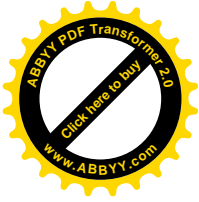
Şimdi çocukların bu farklılıklarını inceleyelim.

¹³ Atkinson ve dğr., *a.g.e.*, s. 74.

¹⁴ Haluk Yavuzer, *Okul Çağı Çocuğı*, Remzi Kitabevi, 8. bsk., İstanbul 2002, s. 15.

¹⁵ Tuncer -Yardımcı, *a.g.e.*, s. 9.

¹⁶ Gülten Ülgen, Emel Fidan, *Çocuk Gelişimi*, MEB, İstanbul 2002, s. 25.

1. Çocuğun Bilişsel Gelişimi

Çocukların yetişkinlerden en önemli farklılıklarından biri bilişsel farklılıktır. Biliş nedir? “Biliş (cognition) terimi dünyayı öğrenmeyi ve anlamayı içeren zihinsel faaliyetler anlamına gelir. Yaklaşık olarak biliş kelimesi “düşünme” (thinking) ile eş anlamlıdır. Çocuklar yetişkinler gibi düşünemezler.”¹⁷ Biliş; algılama, bellek, muhakeme, düşünme ve kavrama süreçlerini kapsar. Bu süreçleri şu şekilde tanımlayabiliriz:

Algılama: Gerek iç gerekse dış dünyadan gelen uyarıcıların, elde edilen bilgilerin yorumlanması, örgütlenmesi ve anlamlandırılması sürecidir.

Bellek: Elde edilen bilgilerin depo edilmesi ve gerekli olduğunda çağırılması ile ilgili kapasitedir.

Yorumlama: Bilgiden belli bir anlam çıkarma becerisidir.

Düşünme: Bir sonuç elde etmek için zihnin çeşitli faaliyetlerde bulunması, varolan bilginin değerlendirilmesidir.

Kavrama: Anlama, farkına varma; neden, niçin, nasıl sorularına cevap verme işlemlerini kapsar.

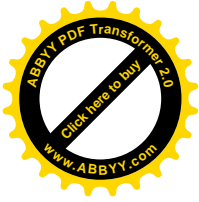
Bu tanımlamalardan sonra, gelişim konusunda çağımızda geçerliliğini korumakta ve yaygın olarak kullanılmakta olan, İsviçreli psikolog ve filozof Jean Piaget'nin kuramından sözedebiliriz.

Piaget'in Zihinsel Gelişim Evreleri:

Duyusal Motor (doğumdan 2 yaşına kadar): Kendini nesnelere ayırt eder. Kendini eylemi gerçekleştiren özne olarak tanır ve amaçlı davranışlar yapmaya başlar; örneğin, bir nesneyi harekete geçirmek için ipini çeker ya da gürültü yapmak için bir çingırağı sallar. Nesne kalıcılığı kavramını edinir; nesnelere duyumsanmadıklarında da var olduklarını kavrar.¹⁸

¹⁷ Clifford T. Morgan, *Psikolojiye Giriş*, çev. Hüsnü Arıcı ve dğr., 10. bsk., Hacettepe Üniv. Yay., Ankara 1993, s. 60.

¹⁸ Atkinson ve dğr., *a.g.e.*, s. 81.

İşlem Öncesi (2–7 yaş): Düşünce hâlâ benmerkezcidir. Başkalarının görüş açısını anlamakta zorluk çeker. Nesnelere tek bir özelliğe göre sınıflar. Örneğin, tüm kırmızı küpleri biçimlerine bakmadan ya da kare biçimindeki blokları rengine bakmadan gruplara ayırır.¹⁹ Bu dönemde henüz bütün ve parça arasındaki ilişkiyi kuramazlar.

Bu dönemde çocuklar sözcük kullanmaya, sembol ile bu sembolün temsil ettiği nesne arasında ilişki kurmaya başlar. Bu dönemin en önemli özelliklerinden biri sembolik fonksiyonun ortaya çıkmasıdır. Sembolik fonksiyon dil, oyun, çizim gibi birçok biçimde görülür. Bir sözcük, bir oyun, bir oyuncak zihinsel bir sembol olabilir. Burada önemli olan çocuğun nesne ortada yokken onu tarif edebilmesidir.

Bu dönem dil ve kavram gelişiminin hızlı olduğu bir dönemdir. Çocukların geliştirdikleri kavramlar ve kullandıkları sembollerin anlamları kendilerine özgüdür.

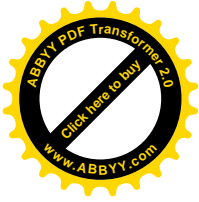
Bu dönemde çocuk sembolik oyun oynar, cansız varlıklara canlılık özelliği yükler. Örneğin, bir sopayı at olarak kullanabilir ya da kendisi anne olup bebeğini besler.

İşlem öncesi dönemde çocuk aynı anda birden fazla etken üzerinde odaklanamaz. Bu dönemde çocuklar nesnelere görünüşlerinin etkisinde kalırlar. Bu dönemde çocuklar tümdengelim veya tümevarım kullanamazlar.

Somut İşlem (7–11 yaş): Nesne ve olaylar hakkında mantıklı olarak düşünebilir. Sayı (6 yaş), kütle (7 yaş) ve ağırlık (9 yaş) korunumu kavramlarını edinir. Nesnelere birden çok özelliğe göre sınıflar ve onları tek bir boyuta göre (örneğin boy) sıraya koyabilir.²⁰

¹⁹ Atkinson ve dğr., *a.g.e.*, s. 81.

²⁰ Atkinson ve dğr., *a.g.e.*, s. 81.

Mantıksal düşünmenin başladığı bu dönemde problemlerin çözülmesi somut nesnelere, şimdi ve burada gibi anlık durumların olmasına bağlıdır. Soyut olan, elle tutulup, gözle görülmeyen işlemler yapılamaz.

Bu dönemde çocuklar benmerkezcilikten uzaklaşırlar. Başkalarının da kendi düşünceleri olduğunu anlamaya çalışırlar. Bu dönemde görülen diğer özellik de tersine çevirebilirliktir. Bu özellik sayesinde çocuk işlemlere tersinden de dikkat edebilir hale gelir. Odaklaşma da somut işlemler döneminde kazanılan özelliklerden biridir. Somut işlemler dönemindeki çocuklar bir grup nesneyi birden fazla özelliğine göre sınıflayabilirler. Çocuklar bu dönemde varsayımsal olaylara ilişkin düşünemezler. Soyutlamalar yapamazlar.

Formel İşlem (11 yaş ve yukarı): Soyut önermeler üzerine mantıksal olarak düşünebilir ve varsayımları sistematik olarak test edilebilir. Varsayımsal, geleceğe yönelik ve ideolojik sorunlarla ilgilenir.²¹ Kısaca bu dönemde çocuk, çocukluktan çıkıp yetişkinliğe doğru yol almaya başlar.²²

2. Çocuğun İlgi Alanları

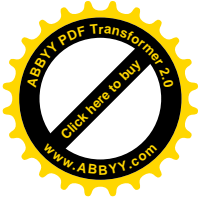
— Yaşına Göre Çocuğun İlgi Alanları:

Üç-dört yaşına gelen çocukta başlıca ilgi alanı, çevresindeki varlıkları görmek ve tanımak arzusudur. Resme olan ilgisi, resimli kitaplar vermek yoluyla, ileride kitap sevgisine dönüştürülebilir. Resim altına konulan ilgili sözcüklerle çocuğun yazıyı ve sözcükleri tanımasına yardımcı olunur.

Beş yaşındaki çocuğun hayâl gücü, olağandışı hayâllerden kurtulup, gerçeklere yaklaşmaktadır.

²¹ Atkinson ve dğr., *a.g.e.*, s. 81.

²² Ayrıca Freud'un gelişim evreleri hakkında bilgi için bkz. Tahir Özakkaş, *Bütüncül Psikoterapi*, 2. bsk., Litera Yay., İstanbul 2004, s. 115-185.

Altı ve yedi yaşlar, gerçekte olağanüstü olayların iç içe yaşandığı, masal, efsane ve destanların sevildiği çağdır. Altı-yedi yaşlarındaki çocukların okuma konularındaki ilgisi ise masalımsı konulardır.

Sekiz-on üç yaşlarındaki çocukların ilgisi konuya ve maceraya dönüşür. Masal eski ilginçliğini kaybeder. Gerçek zaman ve mekânda geçen ya da gerçekleşebilecek olan maceralar masalların yerine geçer. Bu dönemde, özellikle on iki-on üç yaşlarındaki çocuklar, yetişkinler için yazılmış yayınlara ilgi duyarlar.

— Cinsiyetine Göre Çocuğun İlgi Alanları:

Çocuğun kız ya da erkek oluşuna göre ilgi alanları değişir. Kız çocukları, prensli, aşklı, aile konulu ya da kahramanları kız olan hikâye, masal ve romanlardan çok hoşlanırlar. Oyun olarak evcilik ve daha az yorucu oyunları seçerler.

Erkekler ise, erkek çocukları ile oynamaktan, bisiklete binmekten, top oynamaktan hoşlanırlar. Geniş mekâna yayılan oyunlardan haz duyar, macera, tarih ve kahramanlık konuları dile getiren yapıtlardan hoşlanırlar. Fen ve mekanik keşiflerle donatılmış olaylara ilgi duyarlar.²³

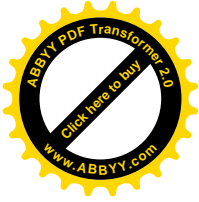
3. Çocukta Dil ve Düşünce Gelişimi

Düşünce ve dil gelişimini birbirinden soyutlamak mümkün değildir. Her ikisi de birbirini tamamlayan ve birbirine paralel giden gelişmelerdir.²⁴

“Uzmanlar arasındaki dil gelişimi ile ilgili en yaygın görüş, altı aya kadar bütün bebeklerin aynı dili konuştuğu, yani çeşitli sesler çıkardıkları şeklindedir.

²³ Tuncer-Yardımcı, *Çocuk Edebiyatı*, MEB Yay., Ankara 2000, s. 13.

²⁴ Tuncer-Yardımcı, *a.g.e.*, s. 34.

İkinci altı ayda çocuk, çevresinde duyduğu seslere özel bir duyarlılık geliştirmeye başlar böylece, anadilin gelişimi ile ilgili ilk temeller atılmış olur.”²⁵

“Sözel öğrenme yeteneği doğuştan sıfırdır. Fakat bu yetenek 17–20 yaşa kadar durmadan gelişir.”²⁶

“Dil hem yazılı, hem sözlü olabilir. Konuşma dili, yazının icadından binlerce yıl öncesinden beri gelişmiştir. Büyümekte olan çocuk tarafından ilk önce konuşma dili öğrenilir. Yazı dili ile konuşma dili arasında önemli farklar vardır. Temel öğeleri farklıdır. Biri kelimelerden, diğeri seslerden oluşur. Yazı dilinin biçimi gelenekler ve gramerciler tarafından konuşma diline oranla çok daha dikkatli bir şekilde düzenlenmiştir. Konuşurken ve yazarken kullanılan sözcük dağarcığı tamamen aynı değildir. Yazı dilinin sözcük dağarcığı genellikle daha geniştir.”²⁷

Dil, insanların birbirlerine bilgi, düşünce ve eğilimlerini aktarabilmelerinin yanı sıra, fikirlerini düzenleyebilmelerine ve duygularını ifade edebilmelerine olanak hazırlar. Kültür değerlerimiz ve bilgilerimizin çoğu kuşaktan kuşağa sözlü ya da yazılı kaynaklar yoluyla iletilmektedir. Herkes doğrudan kendi yaşantısı yoluyla öğrendiğinden çok daha fazlasını, dil yoluyla öğrenir. Dil aynı zamandan düşünme, bellek, muhakeme, problem çözme ve planlama gibi bilişsel süreçleri de içermektedir.²⁸ Dil gelişimi konusunda farklı birçok kaynaktan daha geniş bilgi alınabilir.²⁹

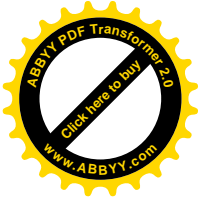
²⁵ Tuncer-Yardımcı, *a.g.e.*, s. 30.

²⁶ Morgan, *a.g.e.*, s. 113.

²⁷ Morgan, *a.g.e.*, s. 167.

²⁸ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 43.

²⁹ Bkz. Atkinson ve dğr., *a.g.e.*, s. 322-327.

4. Okulöncesi Dönemde Çocuğun Hayatında Kitabın Yeri

Çocuğun kitapla tanıştığı ilk dönem 0-6yaş arasındır. Kitap çocuk için başlangıçta oyun nesnesi iken, ilerleyen dönemlerde üzerinde dinleme ve okuma etkinliklerinin gerçekleştirildiği bir iletişim aracı olacaktır. Kitabın çocuk tarafından fark edilmesini, giderek keşfedilmesini sağlamak yetişkinlerin asıl görevleri arasındadır.

0-3Yaş Çocuğu İçin Kitap

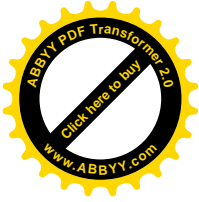
7-9 aylık çocuk baş ve işaret parmağını kullanarak küçük nesnelere tutup kaldırabilir. Kitap da öncelikle tutulabilen, kaldırılabilen, kapağı ve kâğıdı ile ilgi çeken bir nesnedir. Kâğıdını yırtmak, buruşturmak, ağzına götürmek, yalamak ve çiğnemek çocuğun kitapla olan ilk temaslarıdır.

Bir yaşındaki çocuk ellerini daha iyi kullanır, taklit yoluyla bir takım oyunlar oynar. Çevresinde gördüğü olay, varlık ve nesnelere resimlerini içeren kitaplar onun ilgisini çeker. Yetişkinlerin kendisine okuduğu kitabın resimlerine bakar. Varlık ve nesnelere seslerini taklit eder. Yetişkinlerin çocuğa, seslerini taklit ederek hayvan resimleriyle süslü kitaplar okuması, sözcük dağarcığının gelişmesinde önemli rol oynar.

Dil gelişiminin hızlandığı bir buçuk yaş döneminde şarkılı ve sesli kitaplar, ses tekrarlarından oluşan minik tekerlemeler ve sözcük tekrarlarına dayanan şiirler çocuğun ilgisini çeker.

İki yaşlarında çocuk, kitaptaki resimlerle ilgili sorular sorabilir. Metinlerle resimler arasındaki ilişkiyi bir yetişkinin kendisine anlatmasını isteyebilir. Bol uyaklı şiirler ve tekerlemeler içeren kitaplar çocuğa ilginç gelir.

Üç yaş çocuğu, resimli kitaplardan kendisine okunan, yaşadığı çevre ve bildiği olaylarla ilgili öyküleri ilgiyle dinler.

4 - 6Yaş Çocuğu İçin Kitap

Bu dönem okul öncesi dönem olarak tanımlanır. Bu dönemde çocuğın çevresi genişlemiş, ilgileri gelişmiş, dil kazanımları artmıştır. Genel izgileriyle hikâye okuma biçiminde özetlenebilecek bu dönem, çocuğın okuma yazma becerisinin gelişiminde de önemli rol oynar. İleriki dönemde kalıcı bir alışkanlığa dönüşecek olan kitap okuma faaliyetlerinin temelleri ilk altı yaş içinde atılır.³⁰

5. Çocuğın Okumaya Yönelme Bakımından Geirdiğı Aşamalar

Okuma araç gereçlerine olan ilgi bakımından ele alındığında, çocuğın yaşamında iki aşamanın var olduğu görülür:

- a. Okul ncesi-Masal ağı Dönemi
- b. Okul Dönemi

a. Okul ncesi Masal ağı Dönemi

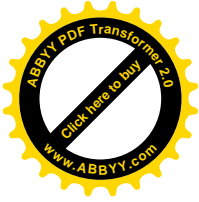
Bu ağ ocuğın ilk çocukluk ağı, 2–6 yaş arası dönemidir. Çocuğın bu dönemi ailesiyle birlikte, aile ortamında geçer.

ocuk bir yaşını geçtiğinde, özellikle renkli oyuncaklara karşı ilgi duymaya başlar. Tanıdığı ama adını doğru düzgün syleyemediğı varlıkların resimlerini görünce, onlarla ilgili bir şeyler anlatmaya çalışır. Bu nedenle, bu yaşlarda bile çocuğa onun dünyasıyla ilgili resimli kitaplar sunulmalı, yetişkinler bu resimleri onun diliyle yorumlamalıdır.

İki yaşından sonra ise; renkli kalemlerle boyamak üzere resimli boyama kitapları verilmelidir.

Bu yaş çocuklarının kitapları yalnızca resimden ya da resim ve masaldan oluşmamalıdır. O yaş çocuklarının düzeylerine uygun, çocuğın yaşamıyla ilgili eğitici konularda yklendirilebilir.

³⁰ Geniş bilgi için bkz. *Hece Dergisi*, s. 190-194.

Çocuklar bu dönemde daha çok kişileri çocuk ve hayvan olan öykülerden hoşlanırlar. Çünkü çocuk ve hayvanlar yakından tanıdığı varlıklardır

b. Okul Dönemi

— Masal çağı (okul öncesinin devamı)

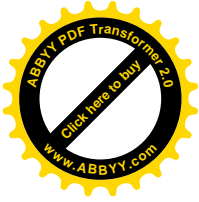
— Düşle gerçek arası dönem (serüven çağı)

— Gerçek konulara ve soyut konulara yönelinen dönem (soyut konulara yönelim çağı)

— **Masal çağı (okul öncesinin devamı)** : Çocuğun, okula başlamadan yönelmiş olduğu bu çağ, okul yıllarının ilk yıllarında da devam eder. 8–9 yaşlarına dek sürebilir. Daha çok masal ve efsanelere karşı ilginin yoğun olduğu bu dönemde ilkokulun ilk sınıflarından başlayarak, kişileri çocuk ve hayvan olan öykülere karşı da ilgi devam eder.

— **Düşle gerçek arası dönem (serüven çağı)** : Bu dönem yaklaşık 9–10 yaşlarından başlayarak 12–13 yaşlarına dek sürer. Kızlarla erkekler arasında okunan kitapların seçiminde cinsiyet ayrımı da öne çıkmaya başlar. Erkekler daha çok macera, kahramanlık, gezi, tarih konulu öykülerden tat almaya başlarken, kızlarda okul ve ev hayatıyla ilgili öykülerden tat almaya başlarlar.

— **Gerçek konulara ve soyut konulara yönelinen dönem (soyut konulara yönelim çağı)** : Bu dönemde çocuklar ilköğretimin 6. 7. sınıflarındadırlar. Kızların ve erkeklerin okuma eğilimlerinde görülen ayrımlar iyice keskinleşmiştir. Kızlar daha çok sevgi, bağlılık, özverilik temalarını işleyen öykü ve romanlara yönelirler. Erkekler daha çok ülkesini ve insanların geçmişini anlatan tarihsel romanlara ilgi duyarlar.

6. İslam Dinine Göre Çocuğun Geçirdiği Aşamalar

İslam dininde de insanın gelişim aşamaları dikkate alınmıştır. İnsanın yaradılışında, onun ilahi eğitimindeki tekâmül sistemi insanın hayatında da dikkate alınmalıdır. İslam, bir ferдин gelişimini (tekâmülünü) eğitim açısından şu merhalelere ayırır:

0 – 2 yaş

2 – 7 yaş

7 – 10 yaş

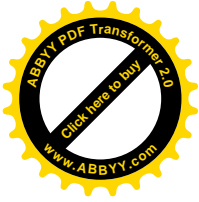
10 - Buluş yaşı

Öğretim ve eğitim bu yaş kesimlerine göre ayarlanır. İki yaşına kadar çocuk hürdür. Yaşına göre hiç kayıt altında değildir. Öğrendiklerini şüursuz öğrenir. Mesela: Yürüme, ilk konuşma gibi. Fakat süt kesimi onu şahsiyetinde önemli bir dönemdir. Çünkü dışarıdan, zorla müdahale yapılır.

Yedi yaşında da öğretim safhası başlar. Artık zihin tekâmül etmiştir. Öğretime hazırdır. “Çocuklara yedi yaşında namaz kılmayı öğretin.”³¹ hadisi bize bunu açıkça belirtmektedir. On yaş ise öğrenilenin uygulamaya başlanacağı yaştır. “On yaşında kılmazlarsa dövün.”³² hadisi de bu çizgiyi belirtmektedir.

³¹ Ebu Davud, *Salat* 26.

³² Ebu Davud, *Salat* 26.

C. İSLAM'IN ÇOCUĞA VERDİĞİ ÖNEM

Ailede yetişmekte olan çocuklar, elbette ailedeki en değerli ve görüp gözetilmeye en layık olanlardır.³³

İslam'ı bilenlere nispetle gayet açıktır ki İslam'ın çocuklara ilgisi büyüktür, derindir ve bu çocukların temiz, salih bir çevrede yetişmelerine daha çok yardım edicidir.³⁴

Çocuk; Kur'an'da, Türkçe'deki çocuk kelimesinin karşılığı olan *tıfl* ve *sabî* kelimeleri ancak birkaç ayette geçer. Fakat çocukla ilgili meseleler, diğer anlamları yanında *çocuk* anlamında da kullanılmış olan çok sayıda değişik kelime etrafında geniş bir şekilde ele alınmaktadır. Bunların başlıcaları *ibn*, *veled* (*çoğulu evlad*), *gulâm*, *sagîr*, *zürriyet*, *hafede*, *ehl*, *âl*, *yetîm*, *rebâib*... kelimeleridir. Kullanıldıkları yer ve üslûp bakımından genellikle bu kelimelerle henüz bülüğ çağına ermemiş insan kastedilmektedir. Bunun yanında gerek fıkıh kitaplarında gerekse çocuk gelişimi ve eğitimine yer veren bazı eserlerde, bu devrenin kendi içindeki gelişim safhaları dikkate alınarak her safhadaki çocuk için, hatta kız ve erkek çocuklar için ayrı kelimeler kullanılmıştır.³⁵

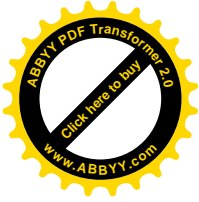
İnsan hayatı normal şartlarda doğumla başlayıp ölüme kadar süren bir bütündür. Bununla birlikte gerek bedenî gerekse ruhî gelişim özellikleri yönünden kendi içinde farklı bazı devrelere ayrılır. Genellikle çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık olarak belirlenen bu devrelerden her biri bir öncekinin etkisi altında oluşmakta, özellikle insanın bedenî ve ruhî gelişmesinde çocukluk devresine birinci derecede önem verilmektedir.³⁶

³³ Abdulhalim Mahmud, *Müslüman Gençliğin Eğitimi*, çev. Bedreddin Çetiner, Uysal Kitabevi, s. 119.

³⁴ Mahmud, *a.g.e.*, s. 149.

³⁵ *İslam Ansiklopedisi*, TDVY, İstanbul 1993, c. 8, s. 355.

³⁶ *İslam Ansiklopedisi*, c. 8, s. 355.

İslam'da, kişinin çocuk sahibi olması büyük sorumluluk gerektiren bir durum olarak değerlendirilmiştir. Nitekim ana baba ile çocuk arasındaki ilişkiler hem ahlâki hem de hukukî yönden belli esaslara bağlanmıştır. Buna göre çocuğun varlığı ciddiye alınmalı, iyi bir insan ve samimi bir Müslüman olarak yetişmesi için her türlü gayret ve fedakârlık gösterilmelidir. Çocuğun dünya ve ahiret mutluluğunu gözetmek, onu dünyaya getiren insanların önemle üzerinde durmaları gereken bir konudur. İslâmiyet bu hususta birinci derecede babayı sorumlu tutar. *Ey iman edenler! Kendinizi ve çoluk çocuğunuzu, yakıtı insanlar ve taşlar olan cehennem ateşinden koruyun.*³⁷ meâlindeki ayeti yorumlayan müfessirler, çocukların ve diğer aile fertlerinin gözetiminden ve terbiyesinden aile reisi olan babanın sorumlu olduğu konusunda ortak görüş belirtmişlerdir. Hz. Peygamber de, “Hepiniz çobansınız ve hepiniz güttüklerinizden sorumlusunuz.”³⁸ anlamındaki hadisinde aynı şekilde babanın büyük sorumluluğuna dikkat çekmiştir. Anne de bu sorumluluğa ortaktır; ailenin iç düzeniyle birlikte çocukların bakımı ve yetiştirilmesi onun sorumluluk alanına girdiği söylenmektedir.³⁹

Çocuğun en mükemmel şekilde yetişmesi, ihtiyaç duyduğu bütün insanî ve ahlakî faziletleri, sosyal kural ve davranışları, dinî inanç ve değerleri öğrenmesi ve yaşaması, ruh ve beden bakımından sağlıklı, bilgili ve faziletli, ayrıca sanat ve hüner sahibi olabilmesi için ana babanın bütün imkânlarını kullanarak gayret sarf etmeleri gerekir. Çocuğun hem dünya hem de ahiret mutluluğunu hedef alan böyle bir terbiye, Hz. Peygamber tarafından ana babanın çocuğuna bırakacağı “en güzel miras” olarak nitelendirilmiştir.⁴⁰

Hz. Peygamber, çocuklarına düşkün olan kadınları övmüş ve her vesileyle onları çocuklarına karşı sevgi ve şefkatle davranmaya teşvik etmiştir.⁴¹ Bütün bunlar göstermektedir ki çocuğa sevgi, şefkat ve anlayışla muamele etme İslam

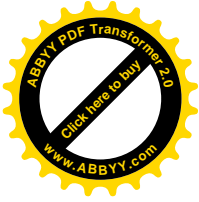
³⁷ Tahrîm sûresi, 6. ayet.

³⁸ Buhari, *Cum'a* 11, Müslim, *İmâre* 20.

³⁹ Bkz. Buhari, *Rikâk* 17, Müslim, *İmâre*, 5, *İslam Ansiklopedisi*, c. 8, s. 355.

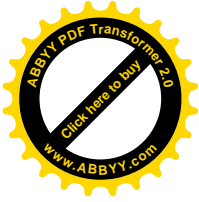
⁴⁰ Bkz. Tirmizi, *Birr* 33, *İslam Ansiklopedisi*, c. 8, s. 356.

⁴¹ Bkz. Buhari, *Nikah* 12, İbn Mâce, *Nikah* 62, *Edeb* 3.

eğitim sisteminin en belirgin özelliğidir. Bunu en açık şekilde Hz. Peygamberin çocuklarla ilişkilerinde ve bu konudaki tavsiyelerinde görmek mümkündür. Çocuklara karşı derin bir sevgi ve şefkat besleyen, onlarla yakından ilgilenen Rasulü Erkem'in, "Kimin çocuğu varsa onunla çocuklaşın" diyerek çocuğu ciddiye alıp seviyesine inmeyi ve problemlerini dinleyerek yönlendirmeyi öğütlemiştir.(İbn Mahled, s. 135.) Hz. Peygamber her fırsatta çocukları kucağına alır öper ve okşardı. Bir defasında torunlarını öperken kendisini gören Akra b. Habis'in bunu yadırgayarak, "Benim on çocuğum var, hiçbirini de öpmedim." demesine karşılık, "Merhamet etmeyene merhamet edilmez." cevabını vermiştir. (Buhari, *Edep 18*; Ebu Davut, *Edep 144*) Başka bir hadiste, çocuklara gösterilen sevgi ve ilginin merhamet duygusunun tabii bir sonucu olduğu belirtilerek herhangi bir şekilde bu duygudan mahrum kalmanın normal bir durum sayılmayacağına işaret edilmektedir.(İbn Mace, *Edeb 3*)

Sahih hadis kitaplarında Hz. Peygamber'in çocuklara sevgi ve ilgisini gösteren çok sayıda rivayet vardır. Yukarıdaki örneklerde olduğu gibi, çocuklara karşı sevgi ve şefkat duygularının köreldiği bir toplumda Rasuli Erkem'in ortaya koyduğu öğreti, çocuklara ve gençlere verilen değer ve önemi ifade eder. Çocukları hoş tutma ve onların arzularını yerine getirme konusuna önem veren Hz. Peygamber'in namaz kılarken ve hitabede bulunurken bile bu tutumunu değiştirmedini haber veren çok sayıda hadis mevcuttur.(Buhari, *Edeb 18*; Müslim, *Mesacid, 42*) İslam'a göre çocuk temiz bir yaratılışla ve günahsız olarak dünyaya gelir. Ona şekil veren ana – baba, sosyal ve kültürel çevredir. Çocuğun, büyüklerin telkin ettikleri değerleri ve davranış modellerini içten benimsemesi ve hayatı boyunca kendilerine bağlı kalması, her şeyden önce kendisini yetiştiren insanları sevmesi ve onlara inanıp güvenmesiyle mümkündür. Bu sonucu doğuracak bir davranışla çocuklara yaklaşmak ise büyüklerin görevidir. Bu açıdan bakıldığında, Hz. Peygamber'in karşılaştığı çocuklara selam verip onların hal ve hatırlarını sorması (Buhari, *Edeb 81*) okşayıp bağrına basması, zaman zaman çocukları, özellikle de torunlarını omzuna ve sırtına bindirmesi hatta hoşlanacakları lakaplar takmak suretiyle çocuklarla şakalaşması ve onları eğlendirmesi şeklindeki davranışlarının ne ifade ettiği daha iyi anlaşılır.

D. EDEBİYAT NEDİR?

Türkçe sözlüklerde edebiyat şu şekilde tarif edilmektedir:

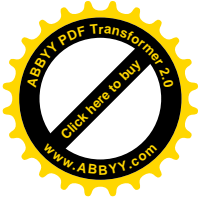
Edebiyat; 1. Düşünce, duygu ve hayallerin yazı veya sözle, dil vasıtasıyla güzel şekilde ifade edilmesi sanatı (Lat. Literatür). 2. Yazma ve söz sanatı ile ilgili kaidelerin tamamı ve bu kaidelere uygun eserleri içine alan disiplin.⁴² 3. Olay, düşünce, duygu ve imajların dil aracılığı ile biçimlendirilmesi sanatı, yazın, literatür.⁴³

AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi'nde “Edebiyat, okuyana estetik bir tat vermek amacıyla yazılmış olan ya da böyle bir amacı olmasa bile, biçimsel özellikleriyle bu düzeye ulaşabilen bütün yazılı yapıtlar.”⁴⁴ şeklinde tanımlanmaktadır.

⁴² D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, Ülke Yay., 10. bsk., İstanbul 1994, s. 320.

⁴³ *Türkçe Sözlük*, TDK, Ankara 1988, c. 1, s. 431.

⁴⁴ *Ana Britannica*, c. 9, s. 186.

E. ÇOCUK EDEBİYATI

Çocuk edebiyatı veya çocuklar için edebiyat; üzerinde çok tartışılan, çok durulan bir konudur. Kimi düşünürler çocuklar için ayrı bir edebiyat olamayacağını, bunu kabul etmenin çocuğu insandan ayrı bir yaratık sayma anlamını taşıyacağını, çocukların da yetişkinler için yazılmış eserlerden yararlanabileceğini, böyle bazı eserlerin ünlü çocuk klasikleri arasına girmesinin bunu ispatladığını ileri sürerler. Çocuk edebiyatı adında ayrı bir türün olamayacağını savunanlara göre edebiyat tek ve evrenseldir; çocuklar kendi yeteneklerine ve yaşlarına göre bu edebiyattan değişik tatlar alabilirler. Ama çocukların kavrayış düzeyine göre hazırlanmış yapıtlar, “edebî” sıfatını alamayacak kadar ilkeldir. Bu görüşler bugün azınlıktadır.⁴⁵

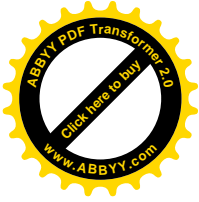
Karşı görüşte olanlar ise, çocukta değişik yaşlarında beliren farklı davranış, eğilim, merak ve ihtiyaçların, onun için yetişkinlerinkinden değişik edebî eserler oluşturulmasına gerek duyduğunu savunurlar. Onlara göre, çocuğun gelişme halindeki dil hazinesi ve edebî zevki de böyle bir farklılığı gerektirir. Çocuk edebiyatına karşı olanların konuya yaklaşımı sadece edebiyat açısından olduğu halde, savunucuların yaklaşımı daha çok eğitim açısından olmuştur. Çocukluk dönemi, kişinin öğrenmeye ve eğitime en yatkın olduğu dönemdir.⁴⁶

Edebiyat, malzemesi dile dayanan bir sanat faaliyetidir. Çocuk edebiyatı, çocuktan bahseden edebiyat mı? Çocukların yarattığı edebiyat mı veya çocuklar için edebiyat mı, yoksa edebiyat mı?⁴⁷ Bizce çocuk edebiyatı, ne çocuktan bahseden edebiyattır ne de çocukların yarattığı edebiyattır. Çocuk edebiyatı, çocuklar için edebiyattır. İster çocuktan bahsetsin isterse eserde çocuk kelimesi bile geçmesin. Eseri hazırlayan kişi ister on yaşında ister yetmiş yaşında olsun fark etmez.

⁴⁵ *Ana Britannica*, c. 9, s. 183.

⁴⁶ *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergah Yay., İstanbul 1977, c. 2, s. 154.

⁴⁷ Zeki Gürel, *İkibine Doğru Çocuk Edebiyatımız*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2001, s. 3.

Çocuk edebiyatı; 2–14 yaşındaki çocukların duygu ve düşüncelerine yönelik yazılı ve sözlü edebî ürünlerden oluşmaktadır. Bunu 0–16 yaş grubu olarak daha geniş bir zaman dilimine yayan görüşler de dikkate alınmalıdır.

Bazılarına göre çocuk edebiyatını, “Okul Öncesi Dönem”(0–6 yaş), “Okul Dönemi” (7–11 yaş) ve “Yetişkinlik Dönemi” (12–16 yaş) olarak üç döneme ayırmak mümkündür.⁴⁸

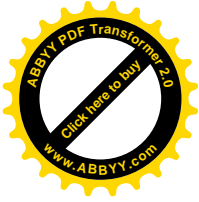
Çocuğa edebiyatı hem çocuk için hem de toplum için çok önemlidir. “Çocuğa edebiyatı sunmak, edebiyatı okutmak onun geleceğini inşaaya kalkışmaktır, geleceğinin temellerini atmaktır.”⁴⁹

Çocuk, aile, okul, çevre gibi ortamların etki ve yardımları ile hayata hazırlanır; kendisine ömür boyu gerekli olacak davranış, alışkanlık ve zevkleri kazanır. Bunlarla topluma bir kişilik, bir değer olarak katılma imkânını bulur. Çocukların eğitiminde kitle haberleşme araçları dediğimiz bilgi yayma ve iletme organlarının etki ve rolleri de, ihmal edilemeyecek kadar büyüktür. Kitap, dergi, vb. gibi basılı yayımlar ise, bu tür araçların en değerli ve etkisi uzun olanlarıdır. Çocukların ilgi ve zevklerine hitap eden, eğlendiren ve oyalarken onlara bir şeyler öğreten, görüş ufuklarını genişleten, sanata karşı olan duygularını inceltip hassaslaştıran böyle yayımlar, daima, eğitimcilerin ilgisini çekmiştir.⁵⁰

⁴⁸ Ali Fuat Bilkan, “Çocuk Edebiyatı –Kavram ve Mahiyet-”, *Hece Dergisi*, S. 104-105, Ağustos-Eylül 2005, s. 7.

⁴⁹ Köksal Alver, “Çocuk ve Edebiyat”, *Hece Dergisi*, S. 104-105, Ağustos-Eylül 2005, s. 307.

⁵⁰ *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, a.y.

Çocuk Edebiyatının Tanımı ve Niteliği:

Kimilerine göre çocuklar için ayrı bir edebiyat olamaz, olmamalıdır. Kimilerine göre de çocuk edebiyatını gerçek edebiyattan ayrı düşünmek yerine, edebiyatın bir parçası olarak ele almak daha doğru olur. Bu farklı yaklaşımlara karşın, eğitimci ve düşünürler, çocuklar için bir edebiyata gereksinim olduğu kanısına varmışlardır. Böylece dünyada çocuk edebiyatı kavramı oluşmuş ve bu doğrultuda eserler verilmiştir. Çocuk edebiyatı, usta yazarlar tarafından çocuklar için özel olarak yazılmış olan, estetik ve eğitici özellikler içeren eserlere verilen addır, çocukların zevk ve ilgiyle okudukları eserlerden oluşan⁵¹ özel bir yapıya sahiptir.

Çocuk Edebiyatı Nedir?

Henüz yetişkin olmayan ve eğitilmesi gereken toplumumuzun en genç üyelerinin düşünce dünyasına seslenebilecek sözlü ve yazılı ürünlerin tümüne ‘çocuk edebiyatı’ adı verilir.

Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi’nde çocuk edebiyatının ne olduğu sorusu şu şekilde cevaplanıyor: “Çocuk edebiyatı, çocuklar için kaleme alınmış yapıtların oluşturduğu edebiyat.”⁵²

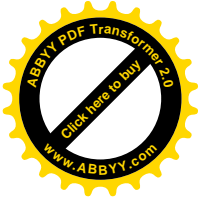
Kitap, görsel ve dilsel özellikleriyle çocukla yaşam arasında bağ kuran, çocuğun ilgi ve beğeni alanına giren, eğlendiren bir araç olarak çocuk için doğal bir öğrenme ortamı yaratır. Okulöncesi dönemde çocuk gerçekliğini önemseyen kitaplarla kurulmaya başlayan etkileşim; çocuğun dilsel, bilişsel, toplumsal ve kişilik gelişimi için sezinletici bir yaşantı kaynağı oluşturur.

Çocuk edebiyatı: Çocukların okuyup zevk almaları ve kavrayış bakımından yetişmeleri için yazılmış çeşitli eserler.⁵³ Geniş anlamda, çocuklara yönelik bütün

⁵¹ Tuncer-Yardımcı, *Çocuk Edebiyatı*, s. 16.

⁵² *Ana Britannica*, c. 9, s. 182.

⁵³ *Türk Ansiklopedisi*, MEB, Ankara 1964, c. 12, s. 98.

yayımları içine alan bir terimdir. Dar anlamı ile de, çocuklar için oluşturulmuş sözlü ve yazılı edebî ürünleri anlatır.⁵⁴

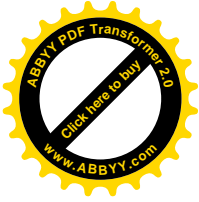
Tamlamayı oluşturan sözcüklerden de anlaşılacağı üzere, “çocuk edebiyatı” deyimiyile, 2 – 14 yaşları arasındaki kimselerin ihtiyacını karşılayan bir edebiyat alanı anlatılmak istenmektedir.

"Çocuk edebiyatı" deyimini, çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri kapsar. Masallar, hikâyeler, romanlar, anılar, biyografik eserler, gezi yazıları, şiirler, fen ve doğa olaylarını anlatan yazılar vb. bu çerçeveye içine girebilir. Çocuk kitaplarının yazılması çocuk eğitimindeki arayışların sonucudur.

Çocuk edebiyatı kavramı üzerine birbirinden farklı birçok görüş ileri sürülmüştür. Bize göre çocuk edebiyatı, çocukların ruh ve beden gelişmelerine uygun, onların hayal dünyalarına hitap eden, çocuğun anlama, kavrama ve yorumlamasına imkân tanıyan; çocuğu eğitirken eğlendiren sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır.

Çocuk edebiyatını “Usta yazarlarca özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan yapıtlardır.” şeklinde veya “Çocukların yararlanabileceği her türlü yayını kapsayan bir yazın alanıdır.” şeklinde tanımlayanlarda vardır. Her ne şekilde tanımlanırsa tanımlansın nitelikli çocuk edebiyatı, edebiyatın altında ve basit bir tür değildir. Aksine, edebiyatın içinde en incelikli alandır.

⁵⁴ *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergah Yay., İstanbul 1977, c. 2, s. 154.

Çocuk Edebiyatının Kapsamı:

Çocukların duygu, hayal ve düşünce dünyalarına yönelik bütün edebiyat ürünlerini kapsar: Masal, şiir, hikâye, roman, anı, biyografi, ninni, tekerleme vb.

Bazılarına göre çizgi romanlar, çocuk edebiyatının kapsamı dışında tutulmaktadır. Oysa çocukların düzeylerine uygun çizgi romanlar, çocukların ilgi alanlarına girmesi nedeniyle çocuk edebiyatının kapsamında yer almaktadır. Çünkü çocuk edebiyatı, çocuklar için yazılmış eserlerden oluşan edebiyattır.

Çocuk edebiyatı, çocukların duygu ve düşünce dünyasına yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri içerir. Bu yüzden, masal, öykü, roman, anı, yaşam öyküsü (özgeçmiş), gezi yazıları, bilim ve doğa olaylarını anlatan yazılar ise şiirler çocuk edebiyatının kapsamına girer.

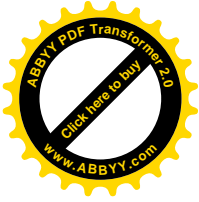
Çocuk Edebiyatının Amacı ve Önemi:

Çocuk edebiyatı; çocuğa bilgi kazandırmayı, çocuğun okuduğu ve dinlediği eserlerden zevk almasını sağlamayı ve çocuğa yaşamı tanıtmayı amaçlar. Çocuk edebiyatı; çocukların ruhsal gereksinimlerini (güven, başarı sevme, öğrenme, oyun, estetik) karşılar, zihinsel gelişimini destekler, yaratıcı hayâl güçlerini uyandırır. Çocuk edebiyatı, çocuğun dil ve dinleme yeteneğinin gelişmesine katkıda bulunur.⁵⁵

Özet olarak söylemek gerekirse, çocuk edebiyatı, çocukları geleceğe hazırlamayı amaçlar, çocukları eğitir ve yaşama hazırlar.⁵⁶

⁵⁵ Tuncer-Yardımcı, *a.g.e.*, s. 17.

⁵⁶ Tuncer-Yardımcı, *a.g.e.*, s. 18.

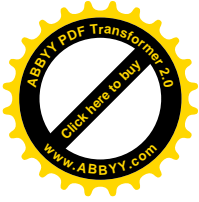
Çocuk edebiyatı ürünlerinde ya ayrı ayrı ya da ortak olarak şu amaçların gerçekleştirilmesi düşünülebilir:

- * Neşe (haz, eğlence) ve zevk alma ihtiyaçlarını karşılama.
- * Saygı, sevgi, başkalarına yardım ve acıma gibi duyguları geliştirme.
- * Namus, doğruluk, sözde durma gibi değerler kazandırma.
- * Cesaret ve kendine güven duygusunu kazandırma
- * Çocuğa kendisini ifade etme becerisi kazandırma.
- * Dinî bir inanç kazandırma.
- * Güzel, iyi ve doğru duygu ve anlayışını geliştirme.
- * Millî ve evrensel değerleri tanıma becerisini geliştirme.
- * Başkalarıyla barışçı ilişkiler kurabilme alışkanlığını geliştirme.
- * Düşünsel ve zihinsel becerileri geliştirme.
- * Seçme, eleştirme ve yorumlama yeteneklerini geliştirilme.
- * Hayatı doğru olarak algılama ve bilinçli yaşama duygusunu geliştirme.
- * Ana dilini sevmeye, iyi kullanma becerisi kazandırma.
- * Yaratıcılık ve üretkenlik becerisi geliştirme.
- * Türlü yaşantılar yoluyla varlığa bakışı gelişme.
- * Kitap okumanın hayatın vazgeçilmez bir gereği olduğu bilincine ulaştırma.

Çocuk edebiyatının amacı genel olarak; sözlü ve yazılı ürünler aracılığıyla 2 yaşından ergenlik çağı olan 13–14 kadar olan çocukların eğlence, bilgilenme, eğitim, zihinsel, duygusal ve kültürel gelişim ihtiyaçlarını karşılamaktır.

Edebiyat, bir yönüyle çocuğa rehberlik eder. Çocuğun gelişiminde, kendi dünyasını oluşturmasında, çevreyi, ortamı, toplumu tanıyıp içselleştirmesinde önemli işlevler yüklenir. Değerler oluşturur, değerler aşılır edebiyat. Çocuğun kalbine, ruhuna, zihnine toplumsal ve insani değerleri kazır. Çocuğa ait bir değerler levhasının oluşumunu ve bu levhanın dolmasını sağlar. Çocuğun, toplumun paylaştığı temel değerleri tanımasını, iyi-kötü, doğru-yanlış ayrımını yapmasını amaçlar.⁵⁷

⁵⁷ Alver, a.g.m., s. 308.

F. ÇOCUK KİTAPLARININ ÖZELLİKLERİ

Çocuk Edebiyatı konusunda, ülkemizde yapılan çalışmaları denetleyecek ve yönlendirecek bir birim bulunmadığı için, yapılan yayınların sayısal istatistikleri ve bunların özellikleri hakkında derli toplu bir bilgiye ulaşmak mümkün olmamaktadır. Çocuklar için basılan kitapların büyük bir ekseriyeti de, böyle bir denetime tabi olmadıkları için, sırf arz talep dengesi gözetilerek yayıncılar tarafından hazırlanıp piyasaya sürülmektedir.

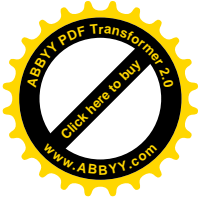
Çocuklarda kitap sevgisi geliştirmek, okuma alışkanlığının oluşmasını sağlamak için, onlara sunulacak kitapların birtakım nitelikleri taşıyor olması gerekir.

Bu konuda da farklı görüşler bulunmaktadır: “Çocuk edebiyatının, değişik yaşlara göre çeşitlilik gösteren bu ilgi ve beğenileri dikkate alması gerekir. Eserlerin metinleri de, hitap ettiği yaştaki çocuğu bıktırmayacak uzunlukta olmalıdır. Anlatımın canlı ve renkli olması yanında, dil çocuğun kelime hazinesine uygun bulunmalıdır. Cümlelerin dilbilgisi kurallarına uygun olmasına dikkat edilmelidir. Kitaplarda metni destekleyecek, çocukların ilgisini çeken, renkli resimlere yer verilir. Değişik yaşlardaki çocukların hoşlanacakları boyalarda, iyi kâğıda, temiz ve yine çocukların benimseyecekleri büyüklükteki harflerle basılmış kitaplara ilgi daha çok olur. Bunlar, çocuk yayınlarının yazar, ressam ve yayıncı işbirliğini gerektiren dikkatli ve titiz bir çalışmanın ürünleri olması gerektiğini gösterir.”⁵⁸

Bir başka değerlendirme ise “Çocuk edebiyatı demek; sıradan, basit, zevksiz, yapay bir dille yazılmış hafif kitap ve dergi demek değildir. Çocuklar için yazılmış bir yazıda, dil ve anlatım yalın ve kavramlar açık olmalıdır. Başlangıçta az sözcük, gittikçe artan ve gelişen bir sözcük zenginliği seçilmeli, konular ilgi çekici biçimde sunulmalı, eğlendirici, öğretici, düşündürücü olmalıdır.”⁵⁹

⁵⁸ *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, c. 2, s. 155.

⁵⁹ Tuncer-Yardımcı, *Çocuk Edebiyatı*, s. 37.

Çocuk edebiyatı ve çocuklar için yazmayı basite almak ve kolay bir iş olarak nitelemek çok yanlış bir tutum olur. Şurası unutulmamalı ki, çocuklar için yazmak, büyükler için yazmaktan çok daha zor bir olaydır. Hem çocuklar için yazmayı hafife alıp, hem de çocuklar için yazmak çocuklara yapılabilecek en büyük kötülüktür.

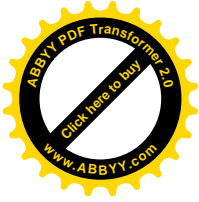
Çocukların bilgi seviyeleri, psikolojik özellikleri, yetişkinlerden ayrı kitaplar okumalarını gerektirir. Bu kitaplar, dil, üslup, konu, fikir ve tez bakımından çocuğun okuma, anlama, kavrama, zevk alma derecesine uygun olmalıdır. Öncelikle basit bir konu, açık ve anlaşılır bir dil, akıcı bir üslup ve çocuğun yaşına uygun bir fikir örgüsü, bu eserlerin belli başlı özelliklerindedir.

Bilindiği gibi çocuk yayıncılığı özel bir teknik ister. Estetik değer ve zevklerin yanında, basılan eserlerin çocuğa yönelik; çocuğun ruh ve beden gelişimine katkıda bulunacak içeriğe sahip olması gerekir.

Yukarıda anlatılan bütün bu özelliklere sahip olmayan bol resimli ve boyalı kitaplara, içeriğine çok fazla önem vermeden para verip alan veliler, çocuklarına ne kadar kötülük ettiklerinin farkında değildir.

Kendi toplumunun eserlerinden mahrum büyüyen çocuklar, toplumsal gerçeklerimizden habersiz, farklı kültürlerin etkisinde kalmaktadırlar. Çocuklarımıza yönelik yayınlarda milli kimlik unsurlarına yer verilmesi gerekmektedir. Bu unsurlar dikkate alınmadığı takdirde, geleceğin nesilleri, kendi kimliğinden habersiz tamamen taklit bir kültürün etkisi altında kalacaklardır.

Okuma alışkanlığı çocukluk döneminde kazanılır. Henüz okuma bilmeyen çocuğa önce kitabı, sonra da okumayı sevdirebiliriz. İşte bu yüzden masallar ve resimli kitaplar çocuklarda okuma alışkanlığının kazanılmasında çok önemlidir.

Bir çocuk edebiyatı eserinin genel özelliklerinin nasıl olması gerektiğini de belirlemek gerekmektedir.

1. Çocuk edebiyatı, daha önce anlatıldığı gibi, çocukları ve çocuğu anlatan bir edebiyat değildir.

2. Çocuk edebiyatı yazarı özel bir birikime sahip olmalıdır. Onun için herkesin çocuk edebiyatı yazarı olmaması gerekir. Bir çocuk edebiyatı yazarı, çocuğun biyolojik, psikolojik ve sosyolojik gelişimini çok iyi bilmesi gerekir.

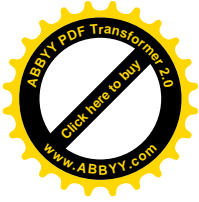
Çocuk edebiyatıyla meşgul olan kimselerin öncelikle çocuğun bedensel duygusal ve zihinsel gelişim evrelerini, bu evrelerin özelliklerini ve her evrede hangi alanlara eğilimli olduklarını bilmeleri gerekir. Çocuklar, çeşitli yaş gruplarında farklı gelişmeler gösterirler ve farklı ruhsal durumlar içerisinde bulunurlar. Şüphesiz içinde bulunulan bu ruhsal durumların gereksinimleri de farklıdır.

3. Çocuk edebiyatı eserleri, çocuğa göreliği ön planda tutmalıdır. Bu hususu gerçekleştirmek için ise, çocuk psikolojisini çok iyi bilmek veya çocuk psikologlarıyla yakın temas içerisinde bulunmak gerekmektedir.

4. Çocuk edebiyatı eserleri, çocuğun ilk dönemlerinden başlamak üzere, onun bütün dönemlerini irdeleyen ve bu duyarlılıkları anlatan bir edebiyat olmalıdır. Böylece çocuğun kendini keşfetmesine ve daha iyi tanınmasına da yardımcı olmuş olacaktır.

5. Bir çocuk edebiyatı yazarı kendisine neyi yazmalıyım sorusundan ziyade, nasıl yazmalıyım sorusunu daha çok sormalıdır. Böylece yazmış olduğu eser, çocuğu bir bütün olarak kuşatmış olacak, onu etkileyecektir.

6. Bir çocuk edebiyatı sadece yazıda, sözde ve görüntüde değil, onun arkasında bulunan renkte, şekilde, resimde ve bunları birbiriyle ilgili kılacak unsurların tamamında kendini göstermelidir.

Biçimsel Yapıyla İlgili Özellikler

Diğer taraftan çocuk edebiyatı ürünlerinde sadece içeriği değil biçimsel özellikleride önemlidir.

Ciltleme: İlköğretim birinci kademe sınıflarının kitaplarının ciltleri sağlam, dayanıklı ve dikişli olmalıdır. Kitapların kapakları ve ciltleri dayanıklı, sağlam olmalıdır. Telle değil iplikle dikilmelidir.

Boyut: Anasınıflarında kitaplar A4 boyutunda olmalıdır. Kitapların hacmi ve ağırlığı çocuğun yaşına uygun olmalıdır. Okul öncesi dönem, boyutları 14x15 cm'lik küçük boy dediğimiz kitaplar, 3-4 yaşındaki bir çocuğun küçük elleriyle kavrayabileceği ölçüde olmalı, çocuğun sahip olma, benim diyebilme duygusunu geliştirmelidir. 26x32 cm'lik büyük boy kitaplar da çocuğun kucağına oturduğu ana-baba tarafından okunmalı.⁶⁰

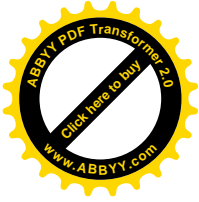
Okul çağındaki çocuklar için kitaplar standart boyutlarda olmalıdır.

Resimler: Resimler anlaşılır, açık ve konuya uygun olmalı, anlamı bütünlemeli, hayal gücünü geliştirmeli ve sanatsal değeri olmalı. Çocuk kitaplarında resimleme yapılırken yaş ve sınıf düzeyleri göz önüne alınmalıdır. Resimler konuya uygun, yalın ve anlaşılır olmalıdır. Metinle resin uyum içinde olmalı, resimde kurguya, kompozisyona ve estetiğe özen gösterilmelidir. Resimlerin baskısı temiz olmalıdır.

“Beş-altı yaş çocukları için hazırlanmış kitaplardaki resimlerin ayrıntıları, metnin anlaşılmasının kolaylaştıracağı gibi, çocuğun hayâl, gücünün gelişimine de yardım eder. Bu yaştaki çocuklar doğayı, okulu, köyü, kenti, mevsimleri, saatleri öğrenmek ister. Bunların ilgi alanları genişlediği için, konu iyi seçilmeli, konunun çocukta iyi etkiler yaratmasına dikkat edilmelidir.”⁶¹

⁶⁰ Tuncer-Yardımcı, *a.g.e.*, s. 40.

⁶¹ Tuncer-Yardımcı, *a.g.e.*, s. 40.

Birinci sınıfta kitabın 3/2'si resim, 3/1'i yazı olmalıdır. Resim mutlaka aynı sayfadaki yazı ile ilgili ve yazıyı göz önünde canlandıracak biçimde net ve açık olmalıdır. İkinci sınıfta yazı ve resim oranı eşit olmalı, üçüncü sınıfta yazı ön plana çıkmalı, sayfanın ancak 1/3'i resme ayrılmalıdır. Dört ve beşinci sınıflarda ise, konu gereği grafik, renksiz resim, şekil ve bazı şemalara yer verilebilir.⁶²

Çocuk kitaplarına, eğitim açısından bakıldığında resimlemelerin çocukların öğrenme düzeyine etkileri dikkate değerdir. Çocuk kitaplarında yer alan resimlemelerin pedagojik etkileri de çok önemlidir. Pek çok psikolog ve uzman bu konuda araştırma ve deney yapmıştır. Örneğin bilhassa 1. ve 2. sınıf çocukları illüstrasyon yerine fotoğraf gösterildiğinde hatırlama gücü çökmektedir.⁶³

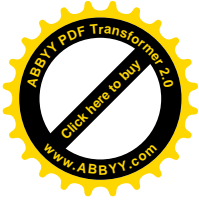
Renk: Çocuk kitaplarında biçimsel diğer faktörler kadar önemli bir unsur da renktir. Renk, ayrıca güncel yaşamımızın da önemli bir parçasıdır.⁶⁴ Kitap tasarımlarında gereğinden fazla ve bilinçsiz renk kullanımı karmaşık görsel yapı oluşturmaktadır. Rengin, çocuk psikolojisi üzerindeki etkileri ve içerdiği anlamlar, kitap tasarımında pek düşünülmemektedir. Soğuk renkler uzaklık ve derinlik etkisi yaratır. Sıcak renkler izleyeni neşelendirir, daha dikkat çekicidir. Örneğin: Kırmızı, sarı, turuncu gibi sıcak ve dikkat çekici renkler; yasaklamanın, uyarının ve şiddetin rengidir. Yeşil, mavi ve turkuaz gibi renkler, yasaklamanın olmadığını, özgürlüğü, rahatlığı ve bilgi vericiliği simgeler. Siyah korku, yas ve ölümün, beyaz saflığın simgesidir.⁶⁵

⁶² Tuncer-Yardımcı, *a.g.e.*, s. 39.

⁶³ Sevgi Soylu Koyuncu, Ata Yakup Kaptan, "Çocuk Kitaplarında Görsel Anlatım ve Tasarım Sorunları", *Hece Dergisi*, S. 104-105, Ağustos-Eylül 2005, s. 257.

⁶⁴ Koyuncu-Kaptan, *a.g.m.*, s. 259.

⁶⁵ Koyuncu-Kaptan, *a.g.m.*, s. 260.

Yazı oranı şu şekilde olabilir:

— Anasınıfında, ünitelere göre tamamı resimli olabileceği gibi, her resim altına birer cümlelik yazılar da yazılabilir.

— İlköğretim 1.sınıf 1/4 yazı, 3/4 resim

— 2.sınıfta, 2/4 yazı, 2/4 resim

— 4. ve 5. sınıflarda yazı çoğaltılabilir, resim azaltılabilir.

— 6., 7., 8. sınıflarda metni açıklayıcı resimler konabilir.

Üslup Özellikleri: Başarılı bir yazıda güzel bir üslup sağlamanın koşulları; anlatımda açıklık, duruluk, akıcılık, yalınlık, kişisellik bulunmasıdır.

Açıklık: Yazının amacının rahatça anlaşılır düzeyde bulunması, sözcüklerin iyi değerlendirilip yerinde kullanılması, cümlelerin düzenli, dolanbaçsız sıralanmasıdır.

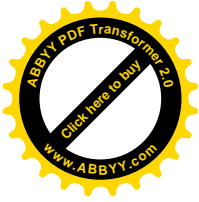
Duruluk: Sözün gereksiz sözcüklere yer verilmeden amacı anlatabilmesidir. Bir düşüncenin, bir duygunun, bir olayın, açık ve seçik, en kestirme bir biçimde, az sözcük ve kısa cümleler ile anlatılmasıdır.

Akıcılık: Sözün ve yazının, hiçbir ses pürüzü taşımaksızın, hiçbir takınaklığı olmaksızın, rahat bir kayışla söylenmesidir. Akıcılık taşıyan bir yazıda ve sözde, iki anlamlı sözcüklere ve sözcük tekrarlarına, takınaklı seslere rastlanmaz. Sözcük, cümle ve fikirler tam bir kaynaşma halindedir.

Yalınlık: Gösterişsiz, süssüz, kısa ve içtenlikle yazılmış güçlü anlam taşıyan söz ve yazıda, yalınlık vardır. Yalın anlatımda, gereksiz sanatlara, yıpranmış sözcüklere, özentili cümlelere yer verilmez.⁶⁶

Kapak: Okuru kendine çeken, kitabı sevimli kılan, satışını kolaylaştıran bir ögedir. Kapak bir yandan kitabın konusuyla ilişkili olmalı bir yandan da alıcısını

⁶⁶ Enise Kantemir, *Yazılı ve Sözlü Anlatım*, AÜB, Ankara 1991, s. 213-214.

düşündürmeli, onunla duyuşsal bir bağ kurmalıdır. Kitapların dış kapakları çocukların ilgilerini çekecek biçimde, konusuyla uyumlu olmalıdır.

Yazı Büyüklüğü: İlköğretim çağı çocukları için kullanılacak yazı puntoları şu şekildedir: Harflerin boyutları da kitabın seslendiği yaş ve sınıfa uygun olmalıdır. Çocuk kitaplarındaki harflerin büyüklüğü, kitapların teknik olarak nasıl hazırlanması gerektiği ile ilgili olarak çocuk edebiyatçılarının hemen aynı görüşte oldukları söylenebilir. Buna göre birinci sınıfta okutulacak yazının harf büyüklüğü 16 punto olmalı, yazılar açık, net ve düz olarak ayarlanmalıdır. Harf büyüklüğü ikinci sınıfta 14 punto, üçüncü sınıfta 12 punto olmalıdır. Dört ve beşinci sınıflarda ise 150–300 sözcük arasında oluşan metinleri hatasız okuma becerisi kazanmalarına çalışılır. Yetişkinlerde okunacak kitaplarda ise harf büyüklüğü 10 puntodur.⁶⁷

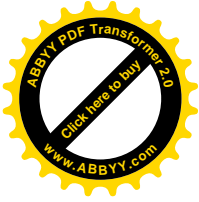
- Birinci sınıf için 24 punto
- İkinci sınıf için 18 punto
- Üçüncü sınıf için 12 punto
- Dördüncü, beşinci sınıflar için 12 punto
- 6., 7., 8. sınıflar için 10 puntolu harfler kullanılabilir.

Sayfa Düzenlemesi: Kitapların sayfa düzenlemesi yapılırken, sayfanın boğucu olmaması, resimler yerleştirilirken akıcılığın kesilmemesi, aksine desteklenmesi gerekir. Çocuk kitaplarında sayfa kenarlarında uygun boşluklar olmalıdır.

Kâğıt: Kullanılacak kâğıtlar sağlam, dayanıklı mat renkli olmalıdır. Çocuk kitaplarında kullanılan kâğıdın çok parlak ve kalın-kuşe olmaması gerekir. İkinci hamur kâğıt kullanılabilir.

Plan: Kitabın yazılmasında esas olan, kitabın kendine özgü dokusunu sağlayan kitabın planıdır. Özenle hazırlanmış bir plan bulunmalıdır. Üç temel bölümü vardır: Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri olmalıdır.

⁶⁷ Bkz. Tuncer-Yardımcı, *a.g.e.*, s. 39.

Giriş: Kitabın girişinde değişik nitelikte betimlemeler, olayların başlamasının temel nedenleri, kahramanları tanıtan çalışmalar, değişik tarihsel ve psikolojik destekler kullanılabilir.

Gelişme: Olayların birbiriyle çok yönlü ilişkisinin kurulduğu, değişik mantıksal süreçlerin kullanıldığı, okuyucuyu değişik düşüncelere sevk eden, bazen okurları şaşırtan bölümdür.

Sonuç: Olayların olgunlaşarak bittiği bölümdür.

Çocuk Kitaplarında Konu

— Çocuk edebiyatı olarak yazılan ürünün konusu çocuğun yaşına, ilgi alanlarına uygun olmalıdır.

— Kitabın konusu öğüt verici, birbirinin tekrarından oluşan sözcüklerle sürdürülmemelidir.

— Konular ilgi çekici biçimde sunulmalı, eğlendirici, öğretici ve düşündürücü olmalıdır.

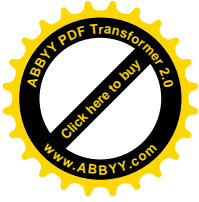
— Çocuklar için yazılan kitaplarda aile, ulus, doğa ve yaşama sevgisi, doğruluk ve yiğitlik, çalışkanlık ve görev duygusu gibi temalara yer verilmelidir.

— Yazar konuları seçerken, seslendiği yaş kitlesinin okuma eğilimlerini, ilgilerini ve cinsiyetlerini de dikkate almalıdır.

— Yapıtlarında yer alan kişiler gerçek ya da gerçeğe uygun kişilerden seçilmeli ve az sayıda olmalıdır.

Ana Düşünce

Çocuk kitaplarında ana düşünce, kitabın yazılmasına neden olan, yazarın okurla paylaşmak istediği temel mesaj olarak da ifade edilebilir. Ana düşünce, çocuğu saplantılı hale getirmemeli, onu değişik olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurmaya yardım etmelidir, çocukların esnek düşünmesini sağlamalı, yaratıcılıklarını desteklemeli, öğrenmeye karşı güdülemelidir. Ana düşünce ders ya da öğüt verici olmamalıdır. İşlenen ana düşünce açık ve anlaşılır olmalıdır.

Dil ve Biçim

Çocuk kitaplarında dil oldukça önemlidir. Çocuğun yaşına uygun sözcükler seçilmelidir. Ana sınıflarında tekerleme ve şiirsel özellikler taşınmalıdır.

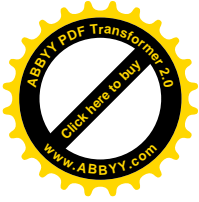
Cümleler uzun olmamalıdır. Biçim olarak, güldürücü, eğlendirici, sürükleyici olmalıdır.

Çocuk, dilin sözcük ve anlam yönünden önce sesine ilgi duyar. Masal tekerlemelerini bir şarkı gibi dinler. Çocukların ana sınıfı yaşlarından itibaren şiirden hoşlanmaları dikkat çekicidir. Hoşlanma, dilin ritmik bir anlatım biçimine dönüşmesinden kaynaklanır. Başlangıçtan on iki yaşlarına kadar somut düşünen çocuk, soyut düşünceye yaklaştığında karşısında sembollerle kurulu bir dünya bulur. Edebiyattaki semboller, kimi zaman hayatta var olan somut öğelere karşılık olarak üretilmişlerdir. Söz konusu karşılıkları ve ilişkileri kavramaya çalışmak, çocukta zihinsel gelişmeyi hızlandırır. Bu bağlamda, yaş gruplarına göre doğru kitap seçimi, yetişkinlerin çocuklara yönelik en önemli yükümlülüklerinden biridir.⁶⁸

Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuğun gelişimine paralel bir dil ve anlatım kullanılmalıdır. Çocuklara yönelik yazılan eserin, hangi yaş grubunu ilgilendirdiği kitabın üzerinde belirtilmesi yararlı olacaktır. Böylece, çocuk kendi yaş gurubunu ilgilendiren eseri okuyacak, böylece hem okuduğundan zevk alacak, hem de okuduğu eserden yararlanmış olacaktır.

Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuksu bir dil ve anlatıma sahip olmalı, çocuğun ruh dünyasına ve zevk dünyasına hitap etmelidir. Çocuğun geniş hayal dünyasını keşfedecek bir zenginliğe ve onun bu zenginlik içinde kendi hayallerinin yansımalarını bulmasına zemin hazırlayıcı olmalıdır. Ancak, bu unsur işlenirken dengelerin iyi korunmasına, aşırılıklardan kaçınılmasına özen gösterilmelidir.

⁶⁸ Sıddık Akbayır, Şerife Şahin, “Yaş Gruplarına Göre Çocuklar için Edebiyat”, *Hece Dergisi*, S. 104-105, Ağustos-Eylül 2005, s. 190.

Çocuk kitapları, çocuğun gelişme düzeyine uygun konuları işlemeli, dili yalın, kavramlar açık olmalıdır. Konuşma dili ölçü alınmalı, yapının diliyle konuşma dili arasında bir uçurum olmamalıdır. Çocuğun dünyasıyla bağlantılı ses, imge, ad ve sıfatlar seçilmelidir. Mesela köpek havladı, kedi miyavladı, dere şırıl şırıl akıyordu, ördek paytak paytak yürüyordu.

Sözcük yapısı ve sayıları: Kitap yazım, noktalama yönünden kusursuz olmalıdır. Tümceler kısa, gereksiz sözcüklerden arındırılmış olmalıdır.

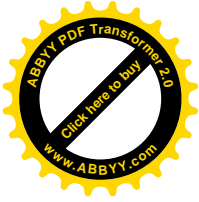
Sözcükler: çocuk kitaplarında kullanılan sözcükler, çocuğun sözcük dağarcığına uygun ve etkili iletişimi sağlayacak nitelikte olmalıdır. Kısaca çocuk kitaplarında kullanılacak sözcükler basit, canlı, sonuç bildiren, iyi fark edilen, akılda kolay kalan ve kolay okunan sözcüklerden oluşmalıdır.

Cümleler: çocuk kitaplarında kullanılacak cümleler, yaş gruplarına göre kısa, basit; anlamı açık seçik olmalıdır.

“Okuduğunu anlama” ve “hatırlama düzeyinde” yapılan araştırmalarda, öğrencilerin kısa sözcüklü cümleleri daha kolay anladıkları ve hatırladıklarını ortaya koymuşlardır.

Eğitsel Özellikler

Çocuk kitapları öğüt verici olmamalıdır. Bu tür kitapların çocukları sıktığı, hatta çocukların kitap okumayı bıraktıkları gözlenmiştir. Kitaplar çocuklara sürekli bir araştırma heyecanı, öğrenme mutluluğu vermeli ve yeni bir şeyin peşinde olma gibi sürekli diri kalıcı özellikler yüklemeli, kısacası öğrencinin ilgisini çekmelidir.

6. Hangi Yaş Grubu İçin Hangi Edebiyat Ürünleri Uygundur?

Okul öncesi çocukların yararlanacakları araçların başında, resimli kitaplar, boyama kitapları, masallar ve hikâyeler gelmektedir.⁶⁹

Yaş gruplarının özelliklerini ve her grubun çocuk edebiyatı ürünlerini şu şekilde belirtebiliriz:

0–2 yaş: (bebeklik dönemi) Varlığı, sözü ve hareketi keşfeder; her şeyi inceler; her şey dikkatini çeker. Vurur, dokunur, çarpar, nesnelere fırlatır, tatlarına bakar ve bu hareketleri bıkmadan usanmadan tekrar eder. Böylece eşyanın özelliklerini, ne işe yaradıklarını öğrenir. İnsanların yüzlerindeki ifadeleri

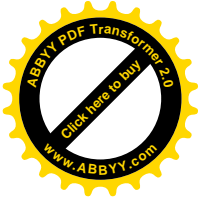
2–6 yaş: (Birinci çocukluk devresi) Çocuk için, 2–3 yaşlarında, gerçek olan şey sadece arzu edilen şeydir. Yani düşüncede hakim olan kanun “haz kanunu”dur. 3 yaşından itibaren ben bilincinin geliştiği ve özgürleştiği söylenebilir. Her sözünde ve işinde “ben”den hareket eder. Bu sebeple inatlaşma da gelişir. Aslında anne-baba çocuğun eğitiminde inatlaşmayacak bir yol izlemelidir.

Bu dönem masal çağı olarak da isimlendirilir. Çocuk hayvanlara, renkli ve sesli oyuncaklara meyillidir. Bu yaşlarda hayalcılık ve sorgulama da öndedir.

Bu yaşlarda önerilebilecek çocuk edebiyatı ürünleri: Kısa, bol resimli, konuları hayvanlar, devler, periler olan masallar.

6–9 yaş: (İkinci çocukluk devresi) Masal çağının devamı; kişileri çocuk ve hayvan olan öykülere eğilimli; doğru-yanlış; gerçek-hayal ayırımının yapıldığı dönem. Toplumsal ortamın değişmesiyle birlikte varlık hakkında daha belirgin düşünceler oluşmaya başlar. Kişilere bağımlılık ön plâna çıkar. İyi tesirler çocuğu iyi olmaya, kötü tesirler kötü olmaya iter.

⁶⁹ Tuncer-Yardımcı, *a.g.e.*, s. 35.

6–8 yaşından 11–12 yaşına kadar çocuk gerçeğin ne olduğunu ve durumunu algılamaya başlar. Paranın değerini öğrenir; artık masal dünyası ve benzeri hayal ürünü şeylere olan inancını kısmen yitirmeye başlar. Cinsiyet ayırımını rahatlıkla yapabilir. Çocuk kendi cinsiyetine uygun rollere karşı bir ilgi duyar. Çocuk okula başlayınca, ailenin koruyucu, güvenli ve dar çerçevesinden kopar; serüvenlerle dolu yeni bir döneme girer.

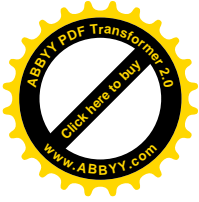
Önerilebilecek çocuk edebiyatı ürünleri: 1. ve 3. çocukluk devresindeki kitapların bir kısmı seçme ile önerilebilir.

9–12 yaş: (Üçüncü çocukluk devresi) Sorgulamanın, gerçek ile hayal arasındaki ayırımın çok güçlü olduğu bir dönemdir. Kahramanlık, başarı, gezi, tarih, bilim ve buluşlara meyillidir. Soyut düşünce fonksiyonlarının daha belirgin hâle gelmesiyle birlikte çevresiyle ilgili daha sağlıklı değerlendirmeler yapar.

11–12 yaşından sonra yüzeysel ve mantıksal düşünce oluşmaya başlar. Önerilebilecek çocuk edebiyatı ürünleri: Akıl oyunları ve maceranın yoğun olduğu eserler, alet ve icatlar, meşhur adamların hayatları, başarı öyküleri. Bu dönem çocukları üzerinde yapılan araştırmalar okunan eserlerin oranlarının şu şekilde olduğunu ortaya koymuştur:

- %32 harp ve casusluk
- %29 okul ve spor
- %16 izcilik
- %23 macera, baştan geçenler

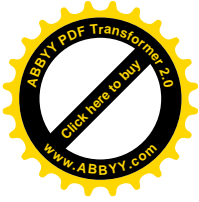
12–14 yaş: (Son çocukluk dönemi-ergenlik) En hassas dönem. Bireysel hayat, macera, gezi, tarih ve bilimlere meyillidir. Ben duygusu çok ileri aşamdadır.

G. EĞİTİM – ÖĞRETİM NEDİR?

Okuma, bir görsel motor semboller serisini sözlü veya sözsüz olarak ses dizilerine çevirme süreci olarak tanımlanabilir. Okumaya hazırlık, çocuğun okumaya başlamak için gerekli tüm bilgi ve becerilere sahip olması anlamını taşır. M. Ormanlıoğlu Uluğ'a göre okumayı öğrenme, yazma ve imla, her şeyden önce duyular arası yolların iyi bir şekilde işleyişini gerektirir. Aynı zamanda motivasyonel olgunluk ve benlik kontrolü ile iyi kas kontrolünü de gerektirir. Çocuğun kitaplara duyduğu ilgi okulöncesi dönemde dil ağırlıklı etkinliklerin çeşitliliğince ve zenginleştirilmiş deneyimlerle, yaşamının ilk yıllarında başlar. Ona okunan öyküler, söylenen şarkılar, mırıldanılan çocuk şiirleri/melodilerinin tümü çocuğun konuşma ve yazma diline duyduğu ilginin gelişmesine yardımcı olur. Bu tür etkinlikler de ileriki okuma becerisinin temellerini oluşturur.⁷⁰

⁷⁰ Yavuzer, *Okul Çağı Çocuğu*, s. 45.

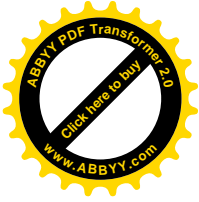
H. ÇOCUĞUN EĞİTİMİNİN (ÖZELLİKLE DİNİ EĞİTİMİNİN) ÖNEMİ

Her şeyden önce şunu belirtmeliyiz ki, bugün insanın eğitimiyle uğraşan bilimlerin vardığı sonuç, bireyin eğitiminin çok büyük bir oranda ailede ve aile bireyleri tarafından olduğu şeklindedir. Eğitim açısından sadece ilk yılların değil, ilk günlerin, hatta ilk saatlerin bile önem taşıdığı kabul edilmektedir. Bu sebeple eğitim çalışmalarında bütün etkinliklere bu durum göz önünde bulundurularak yön verilmelidir.

Ülkemizde, özellikle bazı düşünce ve inanç gruplarının çocuk ve gençlik kitaplarını-dünya klasiklerini, kendi görüşlerini çocuklara aşlamak için kullanmak istemeleri, irdelenmesi gereken bir sorundur. Bu yaklaşımın, çocuk ve gençlerin demokratik değerlerle çatışan, bu değerleri yadsıyan kişiler olarak yetişmesinde önemli bir etken olduğu bilinmelidir. Çünkü çocukluk yıllarında alınan uyarılar, yaşam boyu etkisini sürdürebilir.

İslam eğitimcileri eğitimin doğumla birlikte, hatta daha önceden başlaması gerektiği hususunda görüş birliği içerisindedir. Bu görüşün dayandığı iki temel fikirden biri, ana babanın ahlaki ve fikri yapılarının çocuğun eğitiminde büyük etki gücüne sahip olması, diğeri de çocuğun esnek bir tabiata sahip olup iyi veya kötü her türlü dış etkiye açık bulunmasıdır. Bu durumda çocuğu sağlıklı, ahlaklı ve dindar yetiştirmek, ancak çok erken yaşlardan başlayarak onun eğitimini ciddiye almakla mümkün olur. Bebeklik döneminden itibaren uygulanmaya başlanan alıştırmalarla çocukta sağlam bir ahlaki yapının oluşması hedef alınmalıdır. Bunda davranış eğitimi her şeyden önce gelir. Küçük yaşlarda çocuktaki yanlış davranışların önüne geçilmediği takdirde ileri yaşlarda bunların telafisinin imkânsız olduğu kabul edilir.

Ev içinde ve dışında çocuklara selam verilmeli, güler yüzle hal ve hatırları sorulmalı, her konuda ciddiye alınmalı, onlarında küçük büyük herkese selam vermeleri, sevgi ve saygı göstermeleri temin edilmelidir.

Hız. Peygamber bazı oyunlara ve sportif faaliyetlere izin vermiş, hatta bunları teşvik etmiştir. Genel olarak İslam eğitimcileri de oyunun çocuğun gelişim ve eğitiminde önemli bir rol oynadığını kabul ederler. Gazali, oyunun özellikle zihni yorgunluğu giderici ve dinlendirici etkisine dikkat çeker.⁷¹ Bu bakımdan kız ve erkek çocuklarının kendi cinsiyetlerine uygun oyunlar oynayarak yetişmelerine önem verilmelidir.

Çocuğun ilk yıllarındaki yaşantıları, kişinin daha sonraki yaşamını önemli ölçüde etkilemektedir. J. Gren de, “Bana öyle geliyor ki, yaşamımın ilk yıllarına ait anıları kaybedecek olsam, tek bir satır bile yazamam. Çocuk dikkat eder, büyük insan yazar.” demekten kendini alamaz. (Foulquie, P.; Pedagoji Sözlüğü, 1994, s. 79.)⁷²

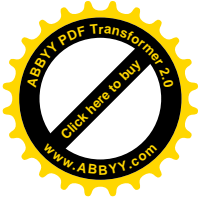
Geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızın eğitimi, onların sağlıklı bir şekilde yetişmesi için elimizden gelen özeni gösteririz. Ancak, yaptıklarımızın ne kadarının onların gelişimine olumlu katkıda bulunduğunu bir türlü araştırma ihtiyacı duymayız.

Çocuk Edebiyatı konusunda, ülkemizde yapılan çalışmaları denetleyecek ve yönlendirecek bir birim bulunmadığı için, yapılan yayınların sayısal istatistikleri ve bunların özellikleri hakkında derli toplu bir bilgiye ulaşmak mümkün olmamaktadır. Çocuklar için basılan kitapların büyük bir ekseriyeti de, böyle bir denetimi tabi olmadıkları için, sırf arz talep dengesi gözetilerek yayıncılar tarafından hazırlanıp piyasaya sürülmektedir.

Ülkemizde çocuklara yönelik yayınlar, Tanzimat döneminden itibaren belli bir ivme kazanmış ve gelişerek artmaya devam etmiştir. Ancak çocuk yayıncılığında, özellikle batı çocuk edebiyatının yakalamış olduğu seviye ile ülkemizdeki çocuk yayınlarının düzeyini karşılaştırmak mümkün değildir.

⁷¹ Gazali, *İhya*, III, 68.

⁷² Cavit Binbaşoğlu, *Ailede ve Okulda Eğitim Sorunları*, MEB, İstanbul 2000, s. 66.

Ülkemizdeki çocuk yayıncılığı, başta estetik yön olmak üzere niteliği ve etkisiyle diğer alanlardaki yayıncılığın da gerisindedir.

Çocuklarda dinî duygunun sağlıklı gelişimi açısından dinî kavramların çocuk diline aktarılmasında din eğitimcileri, çocuk psikolog ve edebiyatçıları ortak çalışmalar yapmalıdır.

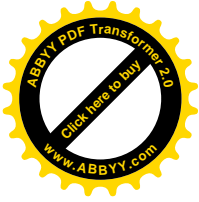
Müslüman aile ancak çocuklarını islami bir terbiye ile terbiye etmeye çalışmayı daima göz önünde bulundurduğu takdirde Müslüman alie diye nitelendirilmeye hak kazanır. Böylece çocukların konuşma, susma, bir işi yapma veya yapmama hallerinin hepsinde daima islami değerler ön plana çıkar. Bu değerler de ancak içinde yetiştikleri Müslüman ailenin hedeflerinden biri olduğu takdirde istenildiği ölçüde çocukların muhtelif hallerinde bulunabilir. Çocukların islami bir terbiye ile eğitilmeleri sadece babaların, çocuklarına bunları tavsiye etmeleri veya İslam ahlakına sarılmaları konusunda onlara öğüt vermeleri ile mümkün olmaz. Yalnız başına bunlar yeterli değildir. Eğer yeterli olsaydı İslam'a girme ve İslam ile kendini güçlü hissetme herhangi bir fayda sağlamazdı. Terbiye bundan daha fazlasına muhtaçtır.⁷³

Din bir eğitim sistemi olduğuna göre, o bile toplumun ve insan şahsiyetinin gelişimine paralel olarak yenilenmiştir. İslama kadar bütün dinler, insanın çocukluk dönemindeki eğitimi andırır. İnsan olgunlaşınca artık kendi kendini eğitebilir. İnsan zekâsı ve aklı, gerideki İslam'ın ilkelerinden faydalanacak olgunluğa gelmiştir. Bunun için yeni bir dine ihtiyaç yoktur.”

İnsan hazır olmayan ham kabiliyetlerle dünyaya geldiği için, hayatının sonuna kadar bir öğrenci, bir çırak olarak kalıyor. Bunun için insanın eğitime, eğitime ihtiyacı vardır.” (Takiyettin Mengüşoğlu, *Felsefi Antropoloji*, 42.)⁷⁴ İnsan ancak eğitim sayesinde insan olabilir; insan eğitimin meydana getirdiğinden başka bir şey değildir. (Mengüşoğlu, a.g.e., 42, *Kants Werke*, VIII, 459'dan

⁷³ Mahmud, *Müslüman Gençliğin Eğitimi*, s. 88.

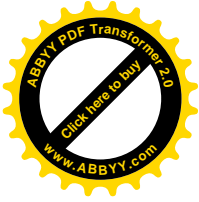
⁷⁴ Bayraktar Bayraklı, *İslam'da Eğitim*, 2. bsk., 1983, s. 17.

nakil)⁷⁵ İmam Azam eğitimi, “İnsan şahsiyetini yıkan ve yapan şeylerin bilinmesidir.” (Abdülaziz Buhari, Keşfu’l-Esrar alâ Usûlil-Pezdevî, I, 5.) diye tanımlamaktadır. Eğitim süreç bakımından da tanımlanır. Zira eğitim bir anda gerçekleşemez. İnsan tabiatı buna müsait değildir. Öyle ise eğitim, insan açısından bakıp tanımlanınca; “Bir şeyi kademe kademe, tedric ile kemâline erdirtmektir.” (Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, I, 64)⁷⁶

⁷⁵ Bayraklı, *a.g.e.*, s. 18.

⁷⁶ Bayraklı, *a.g.e.*, s. 19.

İ. İSLAM'DA EĞİTİMİN HAREKET NOKTASI

Her şeyden önce şunu belirtmeliyiz ki, bugün insanın eğitimiyle uğraşan bilimlerin vardığı sonuç, bireyin eğitiminin çok büyük bir oranda ailede ve aile bireyleri tarafından olduğu şeklindedir. Eğitim açısından sadece ilk yılların değil, ilk günlerin, hatta ilk saatlerin bile önem taşıdığı kabul edilmektedir. Bu sebeple eğitim çalışmalarında bütün etkinliklere bu durum göz önünde bulundurularak yön verilmelidir.

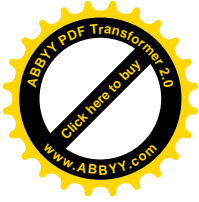
Edebiyat, hayatı yansıtan bir aynadır. Yapılan araştırmalar çocuğun ruhsal yapısının dini inanca yatkın ve yetenekli olduğunu göstermiştir. Bazı araştırmalara göre çocuğun ruhuna dini ilgi, eğilim, duygu, düşünce ve isteklerin yerleştirildiğini hatta bazıları dini inancın sadece onun ruhuna yerleştirilmekle kalmayıp, aynı zamanda onun içgüdüsel bir yapı içerisinde onda doğal olarak doğup geliştiğini, inanmanın çocuğun yapacağı en doğal iş olduğunu ortaya koymuştur. (bkz. Kerim Yavuz, Çocuk ve Din, Çocuk Vakfı Yay.) Çocuğun bu iç özellikleri onun erken yaşlardan itibaren dine ve onunla ilgili konulara rahatlıkla yönelebildiğini göstermektedir.⁷⁷

Felsefi sistemlerin eğitim anlayışlarında, temelde bazı ayrılıklar görülmektedir. Bu ayrılıkların en keskin nedeni, insan aklının bir eğitim görüşünü kurmakta yetersiz kalışı, hatta dünyaya ve onun zübdesi olan insana belli bir açıdan bakıp bağımsız bir düşünceyle inceleyememiş olmasıdır. Bazı eğitim görüşleri merkeze çocuğu, bazıları merkeze öğretmeni, bazıları da geçmişi almıştır. Manevi değerlere kulak asmayanları da vardır. Hangi açıdan ele alırlarsa alsınlar, eksiktirler.⁷⁸

En iyi tetkik veya gözlem, insan şahsiyetini fitrat halinde yakalamaktır. Onu bizim elimizde değil, Allah'ın iradesinde tanımalıyız. İnsan psikolojisini

⁷⁷ Mustafa Ökkeş Evren, "Çocuk Edebiyatında Dini Yaklaşım", *Hece Dergisi*, S. 104-105, Ağustos-Eylül 2005, s. 309.

⁷⁸ Bayraktar Bayraklı, *İslam'da Eğitim*, 2. bsk., 1983, s. 103.

coğrafi, sosyal ve iktisadi şartlar altında inceleme yerine, ilahi fitrat düzeyinde incelememiz gerekir.⁷⁹

En üst eğitici (Rab, eğitici manasına gelir.) Allah olduğuna göre insan psikolojisini de en iyi bilen O'dur. İnsan şahsiyetindeki temel özellikleri, en iyi bilen, onu yaratandır. İnsanı neyin nasıl motive ettiğini en iyi bilen O'dur: “Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona ne vermek istediğini de biliriz. Biz ona şah damarından daha yakınız.” (Kaf, 50/16)

Görülüyor ki İslam, eğitimi insan fitratı (tabiatı) üzerine bina etmektedir. Eğitim ilkelerini o fitratın niteliğine göre koymaktadır.⁸⁰

Bu tariflerden sonra genel olarak şu tarifi yapabiliriz: “İslami eğitim, dinin esaslarına bağlı, beşeriyeti sapıklıktan hidayete, karanlıktan aydınlığa çıkarmak için her zaman ve her yerde hak dini tebliğ ederek, bütün beşeriyetin hizmetine sunmaya gücü yeten Müslüman şahsiyetin teşekkül ettiği sağlam temeldir. İslami terbiye, İslam medeniyetinin bütünü, fikir ve prensipte, söz ve işte, ahlak ve davranışta, usül ve nizamda, dünya ve ahrette başarılı olgun ve mutlu hayatında bütün verileriyle yerleştiği sağlam temeldir. İslam eğitimi gerçekten bu medeniyetin temelidir.”

İmam-ı Azam: “Eğitim, şahsiyeti ihya eden veya bozan şeyin anlaşılmasıdır.”

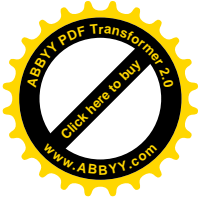
Genel olarak İslam, çocuğu doğuştan iyi olduğunu kabul eder. Bozulma sonradandır. “Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık.” (Tin, 95/4) İnsan iyidir ve eğitime müsaittir.

Eğitime müsait demek, şekil almaya hazır demektir. “Çünkü çocuk cevheri icabı, hayır ve şerri kabul edecek istidatta yaratılmıştır.”⁸¹

⁷⁹ Bayraklı, *a.g.e.*, s. 103.

⁸⁰ Bayraklı, *a.g.e.*, s. 103-104.

⁸¹ Gazali, *İhya*, III, 74.

İslam aileye çok önem verir. Hele eğitim söz konusu olunca ona sınırsız görev verir. “Her insan annesinden İslam fitratı üzerine doğar, ebeveyni Yahudi ise Yahudi, Hıristiyan ise Hıristiyan olur.” (Gazali, Mizanü’l amel, 64, Kahire, Tarihsiz.)

Aile çocuğu hem çevresine hem de inançlarına intibak ettirir.

İlk yaşlarda eğitim açısından ailenin etkisi büyüktür. Lisan ailede öğrenilir. Örnekle eğitimin ilk basamağı ailedir. Sevgi ve sevmeye orada öğrenilir. Hürmet ve ikram oradan alınır. Şahsi ve içtimai görevler orada yaşanarak öğrenilir. Sorumluluk duygusunun yeşerdiği yer de orasıdır. Kısaca biz ailenin damgasını taşıyoruz. Aile, kendi dışındaki çevrenin etkisinden koruyan bir müessesedir: “Hepiniz çobansınız, sürünüzden mesulsünüz.”⁸²

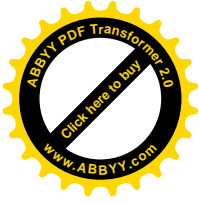
“Çocuk anne-babanın yanında ilahi bir emanettir. Onun kalbi saf bir cevherdir. Her türlü şekil ve renkten boştur. Verilen her şekli kabule müsait, kendisine yönelen her şeye meyleder vaziyettedir. Kendine iyilik telkin edilir ve iyi işler yaptırılırsa çocuk iyi bir insan olarak yetişir. Dünya ve ahrette saadete ulaşır.”⁸³

“Ey iman edenler, kendiniz ve çocuklarınızı ateşten koruyunuz.” (Tahrim, 66/6) ayet-i kerimesini eğitim açısından izah eden İmam Gazali: “Çocuğu terbiye, dünya ateşine yanmaktan koruduğu gibi cehennem ateşinden de korur. Çocuğu koruma, onu güzel eğitip temizlemek, ona ahlaki değerleri öğretmek, kötü arkadaşlardan korumak, devamlı olarak zevk duyar halde bırakmamak, refah ve süs sebeplerini sevdirmemekle olur. Çünkü zinet ve refaha alışınca büyüdüğü zaman onları elde edebilmek için ömrünü onların peşinde kaybeder.”⁸⁴

⁸² Buhari, *Cuma* 11; *İslam'da Eğitim*, s. 135

⁸³ Gazali, *İhya*, III, 72.

⁸⁴ Gazali, *İhya*, III, 72.

İnsanın yaratılışında, onun ilahi eğitimindeki tekâmül sistemi insanın hayatında da dikkate alınmalıdır. İslam, bir ferdin tekâmülünü eğitim açısından şu merhalelere ayırır:

- 0 – 2 yaş
- 2 – 7 yaş
- 7 – 10 yaş
- 10 – Buluş yaş

Öğretim ve eğitim bu yaş kesimlerine göre ayarlanır. İki yaşına kadar çocuk hürdür. Yaşına göre hiç kayıt altında değildir. Öğrendiklerini şursuz öğrenir. Mesela: Yürüme, ilk konuşma gibi. Fakat süt kesimi onu şahsiyetinde önemli bir dönemdir. Çünkü dışarıdan, zorla müdahale yapılır.

Yedi yaşında da öğretim safhası başlar. Artık zihin tekâmül etmiştir. Öğretime hazırdır. “Çocuklara yedi yaşında namaz kılmayı öğretin.”⁸⁵ hadisi bize bunu açıkça belirtmektedir. On yaş ise öğrenilenin uygulamaya başlanacağı yaştır. “On yaşında kılmazlarsa dövün.”⁸⁶ hadisi de bu çizgiyi belirtmektedir.

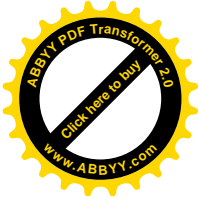
İmam Gazali, “İslam inançları, daha yeni gelişmekte olan çocuğa öğretilmelidir. Sathi olarak bunları öğrendikten sonra zamanla birer birer, her birinin ne demek olduğunu anlar. Yani önce öğrenmek, daha sonra anlamak, daha sonrada iman etmek.”⁸⁷ demektedir.

Öğretimde tekâmül çok önemlidir. Bilgi verilirken, zihin ve kalbe yerleşmesi için yavaş yavaş verilmelidir. Kişinin ona hazır olmasını beklemek gerekir. “Bir de kafirler dediler ki, Kur’an, ona toptan indirilseydi ya ! Biz onu kalbine iyice yerleştirelim diye böyle ayet ayet indirdik ve onu güzel bir şekilde beyan edip ayet ayet okuduk.”(Furkan, 25/32)

⁸⁵ Ebu Davud, *Salat* 26.

⁸⁶ Ebu Davud, *Salat* 26.

⁸⁷ Gazali, *İhya*, I, 161-162.

Fıtrat, çocukların, adam olmadan evvel çocuk olmalarını istiyor. Hâlbuki insanlar bunun aksini yapıyorlar. Çocuk, çocuk olmadan önce adam olsun istiyorlar. İnsanlar bu nizamı bozmak isteyince, tabii mahsuller yerine bir takım turfanda meyveler yetiştirmiş oluyorlar.

Bu hususu İbn Haldun da dikkate alıyor: “Öğretmen, öğrenci gerek öğrenmeye yeni başlamış, gerekse ilerlemiş olsun, dayanıklılık ve yetisi dışında ona ders yüklememeli, okutmakta olduğu kitabın dışına çıkmamalıdır.”⁸⁸

“Öğrenciye anlayışı nisbetinde hitap etmeli. Aklının kavrayamayıp nefret edeceği şeyleri ona açmamalı.”⁸⁹

Herkese anlayışı ve zekâ kabiliyetine göre söz söylemek zaruridir.

“Aklı ermeyenlere bir meseleyi anlatmak fitne olur. Herkesi kendi aklının ayarıyla ölç ve kendi bilgisinin terazisiyle tart ki, sen ondan selamet bulasın, o da senden istifade etsin. Eğer böyle davranmazsan herkesin yeteneği ayrı olduğundan, inkâr ile karşılaşsın.”⁹⁰

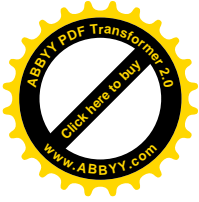
İbn Haldun, öğretmenlerin, bu kurala uymadıklarına dikkati çekerek şöyle der: “Biz, çağımızdaki birçok öğretmenlerin öğretim ve bilgileri anlatmak ve açıklamak metodundan habersiz olduklarını görüyoruz. Bunlar bir bilgiyi daha yeni öğrenmeye başlamış olan öğrenciye, o bilginin anlaşılması güç olan meselelerini anlatmaya çalışıyorlar. Onu, bu meseleleri anlamaya ve ezberlemeye zorluyorlar. Bunlar bunu doğru bir öğretimi yolu sanmaktalar. Hâlbuki öğrencinin düşünme ve zihni bunları anlayacak derecede gelişmiş değildir. Zaten o bilgiyi öğrenmek aslında güçtür. Bunun bir sonucu olarak öğrenci tembelleşir, zihni bilgiyi kabul etmez, onun bu bilgiyi öğrenememesi sürüp gider.”⁹¹

⁸⁸ İbn Haldun, *Mukaddime*, çev. Zakir Kadiri Ugan, MEB. Yay., İstanbul 1991, s. 146.

⁸⁹ Gazali, *İhya*, I, 57.

⁹⁰ Gazali, *İhya*, I, 57.

⁹¹ İbn Haldun, *a.g.e.*, s. 145-146.

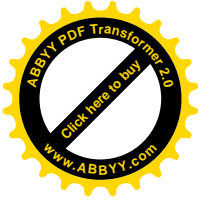
“Bil ki öğretilirken ancak derece derece ve az az öğretmek usulü takibedildiği takdirde o öğretim öğrenciler için faydalı olur. İlk önce, öğretilecek olan bilgi ve fennin her bölümünün esasını teşkil eden meseleler öğretilmeli, öğrencinin aklının öğretilecek meseleleri kavrayabilme kabiliyeti, derecesi göz önünde tutularak bu meseleler kısa bir şekilde açıklanmalıdır. Öğretilmekte olan bilginin sonuna kadar bu metot takibedilmelidir.”⁹²

Çocuk küçükken eğitilirse, büyüyünce onu kabullenmesi kolay olur. Çocuğun bir temel üzerine büyümesi neticesinde, o, onun tabiatı haline gelir. Çocukluğunda eğitimi ihmal edilenlerin, büyüdüğünde eğitimi zor olur.

İslam eğitimcileri, çocuğun eğitim ve öğretiminde iki temel kaideye özellikle önem vermişlerdir. Birincisi, gelişim safhaları dikkate alınıp her safhanın özelliğine uygun düşecek bilgi ve davranışlarının tedrici olarak çocuğa kazandırılmasıdır. Çocuğun eğitim ve öğretiminde ikinci önemli nokta ferdi farklılıkların dikkatle korunması ve her çocuğa kendi kabiliyetine uygun olan bilgi ve davranışların kazandırılmasıdır. Kendisinden kabiliyetinin dışında veya üstünde bir iş yapması istenen çocuk normal başarı düzeyine de ulaşamaz. İbni Kayyim, çocuğa kabiliyetleri dışında bir görev yüklemenin onu yıpratmaktan ve aslında yatkın olduğu konularda da başarısız hale getirmekten başka bir sonuç vermeyeceğini kaydeder. (Tuhfetü'l-mevrud, s. 17)

Çocuğun kendisine söylenenleri tam olarak anladığı ve kendi düşüncelerini az çok ifade edebildiği yaşlardan itibaren dini esasların öğretimi yapılabilir. Bu konuda ilk öğretilecek şey tevhit inancıdır. Nitekim Hz. Peygamberin çocuklarınıza önce Lailaheillallah cümlesini öğretiniz şeklinde tavsiyede bulunduğu nakledilir. (İbn Mahled, s, 142; İbn Kayyim el-Cevziyye, s, 158.) Allah inancı küçük çocuklara onların anlayabileceği sade ve açık bir dille, ümit ve bağlanma duygularını geliştirecek şekilde anlatılmalıdır. Ayrıca temyiz yaşına doğru Allah sevgisiyle birlikte uygun bir üslupla Allah korkusunu da aşlamak, bu suretle değer yargılarına ters düşen davranışlar karşısında iyiliklerini

⁹² İbn Haldun, *a.g.e.*, s. 144-145.

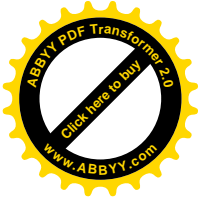

ödüllendirerek, kötülüklerini cezalandıracak olan aşkın bir otoritenin varlığını vicdanında hissetmesini sağlamak gerekir. Çağdaş pedagojide de doğru aşılınmış bir tanrı inancının ahlaki, hukuki ve sosyal normların sağlıklı işleyişindeki rolüne büyük değer verilmektedir.

Her durumda çocuğun ruh ve beden özellikleri dikkate alınarak kendisine yaklaşılmalı, onun henüz dinen yükümlülük çağında olmadığı göz önünde bulundurularak eksikleri ve hataları olumlu bir yolla giderilmelidir. İslam eğitiminin tedricilik, sevgi ve ikna gibi pedagojik metotları esas aldığı görülmektedir. Nitekim çağdaş pedagojinin ilkelerine göre de korkutucu, ürkütücü, emredici tutumlar çocuk için hem anlaşılmazdır hem de yıpratıcıdır. Çocuğun sevgiye, iyi örneklerle, açılıcı doğru bilgilere ihtiyacı vardır. Bunların yerli yerinde uygulanması ölçüsünde onun dini eğitim ve öğretimi de başarıya ulaşacaktır.

Dini hayat açısından çocukların statüsü ve ahretteki sorumluluğu konusunda İslam âlimleri çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir. Ebu Hanife'ye göre çocuklar her türlü yazının yazılabileceği boş bir levha gibi iman veya küfür niteliğinden soyutlanmış, ancak her birini kabul edebilecek bir tabiatta doğarlar.

Başta Ahmet b. hanbel ve İbn Teymiyye olmak üzere âlimlerin çoğunluğu, her çocuğun Müslüman olmasını gerektirecek bir yaratılışa sahip olduğunu kabul eder.

II. BÖLÜM

A. ÇOCUKLAR İÇİN MEAL VE TEFSİR HAZIRLAMANIN GEREKLİLİKLERİ

Çocuklar geleceğin büyükleri olduğu için onların eğitimi ve geleceğe hazırlanması çok önemlidir. Şu anda çocuklar basın yayın aracılığıyla çok farklı etkiler altında kalmaktadırlar. Özellikle dini ve ahlaki değerlerden uzak bir şekilde yetişen çocuklar ileride de bu konuda sıkıntılar yaşamaktadırlar. Aileler bu durumdan şikâyetçi olmakta fakat bu konuda ne yapacaklarını bilememektedirler.

Diğer taraftan hem çocuklarımızın geleceğe hazırlanması hem de ailelerin bu sıkıntılarının giderilmesinde çocuklara özgü meal ve tefsir hazırlamanın etkili olacağını düşünmekteyiz. Mevcut meal ve tefsirlerin bu ihtiyacı gideremeyeceğini düşünmekteyiz. Çünkü bu eserler hem içerik hem de şekil açısından çocuklara uygun değildir. “Sözcüklerin ve terimlerin anlaşılır olmaması, çocuğun anlayamadığı sözcük ve terime ait düşüncenin anlaşılmasına, metindeki anlam ve kavrama zincirinin kopmasına, zihnin analiz ve sentez görevini yerine getirmemesine yol açacaktır.”⁹³

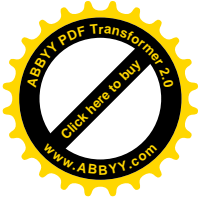
1. İlahi mesajı (Kur’an-ı Kerim’i) çocukların anlamasının önemi

Kur’an-ı kerim, kıyamete dek yol gösterici vasfını sürdürecektir olan son ilahi kitaptır. Bu bakımdan, onun doğru anlaşılması çok büyük önem arz etmektedir.⁹⁴

Kur’an-ı kerim, tüm insanlık için gönderilmiş ilahi bir mesajdır. Bu mesajdan çocuklarda nasiplenmelidir. Çocukların gençlik çağına kadar Kur’an’dan uzak yaşayıp daha sonra İslami bir yaşantıya geçmesini pek mümkün görmemekteyiz. Eskiden böyle bir şey mümkün olsa bile günümüzde bu geçerli değildir. Çünkü geçmişten farklı olarak günümüzde televizyon, internet gibi iletişim araçları çocukları gereğinden fazla etkilemekte ve yönlendirmektedir. Bu etki ve yönlendirmeye karşı anne babaların ve eğitimcilerin değerlerimize uygun

⁹³ Tuncer-Yardımcı, *a.g.e.*, s. 38.

⁹⁴ Akdemir, Salih, *Son Çağrı Kur’an*, s. XI.

eserlerle çocukları geleceğe hazırlamalıdır. Bu eserler içerisinde Kur'an çok önemli bir yere sahiptir. Kur'an'da çocuklara yönelik birçok şey bulunmaktadır. Bunları çocuklara uygun bir dille anlatmak birçok sorunu halledecek diye düşünüyoruz. Burada Doç. Dr. Öznur Özdoğan'ın şu tespitine de yer vermekte yarar var: "İlahi öğretinin içeriğinde duyguların tanınması ve yönetimi konusu büyük yer tutar. Özellikle kıssalar bu konuda önemli görev üstlenmiştir: Bu hikâyelerle değerler hayatın içine, ilişkilere, yaşantılara dönüşmüştür."⁹⁵ Özellikle Kur'an'da geçen bu hikâyeleri çocuklara aktarmak çok yararlı olacaktır. Çünkü "Kıssalar insanların hayatına çok erken yaşta girmektedirler. Kıssalarda kullanılan kelimeler ve kavramlar olayları insanların zihinlerinde canlandırmalarına ve kahramanlarla empati kurmalarına imkan vermektedir. İnsanın özünde, yaradılışında var olan psikolojik ve sosyal nitelikleri göz önünde tutarak anlatım ve ifadeye canlı ve etkili bir üslup takip ettiğini görmekteyiz. Kıssalarda olaylar gözlerimizin önünde gerçekleşmişcesine anlatılır. Kıssaların diliyle yüksek dini değerler yaşanan olaylarla ve gerçek kahramanlarla insanlara sunulur. Böylece kıssaların verdiği mesajlar zihinlere ve gönüllere yerleşir. Birey kendi yaşantılarıyla bağ kurarak öğrendiklerini içselleştirir ve yaşamında uygulaya başlar."⁹⁶

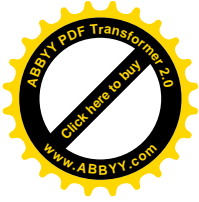
2. Din eğitiminde meal ve tefsirin yeri

Din eğitimi her yaş için gerekli olan bir konudur. Fakat özellikle çocuklar için daha da önem arz etmektedir. Çünkü çocukluk dönemi insanın kişiliğinin oluşmasında en önemli dönemdir. Bu dönemin iyi bir şekilde değerlendirilmesi gerekir.

Din eğitimi çerçevesinde kullanılacak eserler içerisinde en önemlileri meal ve tefsirlerdir. Çünkü dinimizin ana kaynağı Kur'an'dır. Bu durumda meal ve tefsirlerin çocuk eğitimine yönelik düzenlenerek din eğitiminde kullanılması bir zorunluluktur.

⁹⁵ Öznur Özdoğan, "Bireyin Değerleri İçselleştirmesine ve Yaşamına Peygamber Kıssalarının Etkisi", *Kutlu Doğum Haftası Bildirisi*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta 2005.

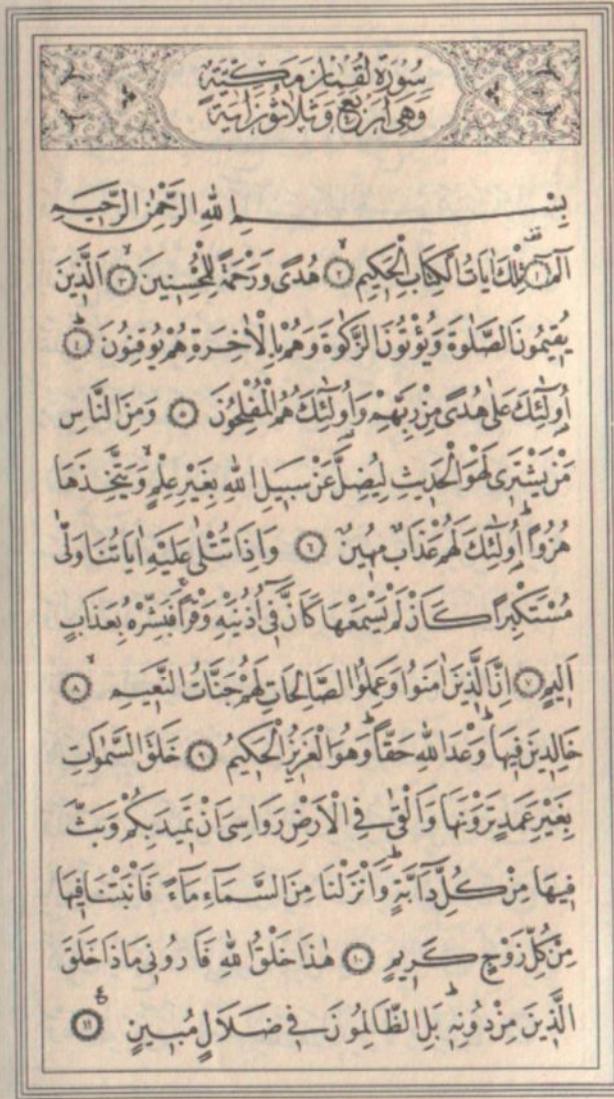
⁹⁶ Özdoğan, *a.g.m.*

B. MEVCUT KUR'AN MEAL VE TEFSİRLERİN ÇOCUKLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. Mevcut Kur'an meallerinin çocuklar açısından genel bir değerlendirilmesi:

Aşağıda görmüş olduğunuz iki sayfalık meali dikkatlice incelersek şekil olarak çocukların gözünü korkutacak niteliktedir. Yazılar çok küçük ve hiçbir renklilik yok. İçerik olarak bakıldığında çocukların anlamasının mümkün olmadığı birçok kelime ve deyim bulunmaktadır. Ayrıca cümleler çok uzun ve cümle yapısı çocuklara uygun değildir.

31.

LOKMÂN SÛRESİ

İçinde Lokmân'ın adının geçtiği sûredir.
Mekke devrinde nâzil olmuştur. 34 âyettir.

Bismlî'llâhî'r-Rahmânî'r-Rahîm.

- 1- Elif, Lâm, Mîm.
- 2- İşte bunlar, hakim olan kitabın âyetleridir.
- 3- Muhsinler için bir hidâyet ve bir rahmettir.

4- Onlar ki, namazı ikame ederler ve zekâtı verirler ve onlar ahirete kat'i surette inanırlar.

5- İşte onlar, Rablerinden bir hidâyet üzeredirler ve işte felâha erenler de onlardır.

6- Ve insanlardan öylesi de vardır ki, lakırdının beyhüde eğlencesini satın alır ki, bilgisizlikle Allah'ın yolundan sapıtsın ve o yol ile alay ediniversin. İşte onlar için ihanet edici bir azap vardır.

7- Ve ona karşı âyetlerimiz okunduğu vakit, sanki onu işitmemiş, sanki iki kulağında bir sağırılık varmış gibi böbürlenerek ensesini döner. Artık onu pek acıklı bir azap ile müjdele.

8- Muhakkak o kimseler ki, imân ettiler ve sâlih sâlih amellerde bulundular, onlar için de Nîmet cennetleri vardır.

9- Oralarda ebediyyen kalıcıdır. Allah bihakkın vaad buyurmuştur. Ve O azîzdür, hakîmdir.

10- Gökleri direksiz olarak yaratmıştır ki, onları görürsünüz ve yerde de sizi sarsmasın diye yüksek dağlar bırakmıştır ve orada her yürüyen hayvanlardan dağıtmıştır. Ve biz gökten su indirdik, artık orada her fâideli nev'iden nebatlar bitirdik.

11- İşte bu, Allah'ın yaratıcıdır. İmdi bana gösteriniz ki, Ondan başkaları ne şey yaratmıştır? Hayır.. O zâlimler apaçık bir sapıklık içindedirler.

12- Zât-ı ulûhiyetime andolsun ki, Lokman'a Allah'a şükret diye hikmet verdik ve her kim şükrederse ancak kendi nefsi için şükretmiş olur ve her kim de nankördük ederse şüphe yok ki, Allah ganîdir, hamîddir.

13- Ve yâd et o vakti ki, Lokman, oğluna nasihat ederek ona demişti ki: Allah'a şerik koşma, şüphe yok ki, şirk elbette pek büyük bir zulmdür.

14- Ve insana ana ve babasını tavsiye ettik. Onu anası zaaf üstüne zaaf ile yüklenmişti. Onun sütten kesilmesi de iki sene içindedir. Bana şükret ve ana ile babana da. Dönüş de banadır –dedik.–

15- Eğer kendisine hiçbir bilgin olmayan bir şeyi bana şerik koşarsın diye sana zorlarsa o vakit onlara itaat etme ve kendilerine dünyada mâruf veçhile musahip ol ve bana müteveccih olanların yoluna tâbi ol. Sonra dönüşünüz banadır. Artık neler yapar olmuş olduğunuzu size haber vereceğimdir.

16- Oğulcağızım! Muhakkak ki, o –yaptığın şey– bir hardal tanesi ağırlığında olsa da, bir kaya içinde veya göklerde veya yer içinde bulunsa Allah onu getirir, –meydana çıkarır.– Şüphe yok ki, Allah lâtıftir, habîrdir.

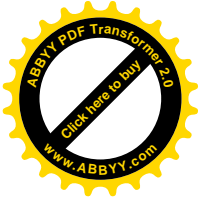
17- Oğulcağızım! Namazı dosdoğru kıl ve mâruf ile emret ve münkerden nehy et ve sana isabet edene sabr

وَلَمَّا آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ إِذَا شَكَرَ لِلَّهِ وَمَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ
لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ جَمِيدٌ ﴿١٢﴾ وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ
وَمُوعِظْهُ بِاتِّخَالِ شُرَكَاءِ اللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ
﴿١٣﴾ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا وَالْوَالِدَاتُ كَالْوَالِدَاتِ
وَمَنْ وَفَّيْنَا لَهُ فِي عَمَلٍ نَاسِحًا لِيَؤَدَّ الْعُقُوبَةَ لَوَإِنَّكَ إِتَىٰ
الْعَصِيرَ ﴿١٤﴾ وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ
فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبَ جِهْتِكُمَا فِي الدِّينِ مَعْرُوفًا وَإِتِّبِ سَبِيلَ
مَنْ آتَاكَ إِلَهُكُمُ إِلَىٰ مَرْجِعِكُمْ فَأَتِيكُمُ الْيَوْمَ كَمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ
﴿١٥﴾ يَا بَنِي آدَمَ إِنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْكُرَ
أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَا أَيُّهَا اللَّهُ إِنَّا لَأَطِيفٌ
خَبِيرٌ ﴿١٦﴾ يَا بَنِي آدَمَ قَرِ الصَّلَاةَ وَأَمْرًا بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَأَضْرِبْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ مِنْ ذُلٍّ مِنْ عَرْمِ الْأُمُورِ ﴿١٧﴾ وَلَا
تُصَغِّرْكَ لِيُسُوقٍ وَلَا تَمَسَّ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ
لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾ وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاعْضُضْ
مِنْ صَوْنِكَ إِذَا نَكَرُوا الْأَصْوَاتَ لِصَوْتِ الْحَبِيرِ ﴿١٩﴾

eyle. Şüphe yok ki bu, kat'iyen icab eden umûrdandır.

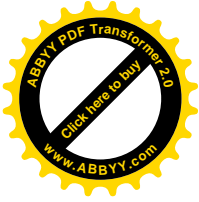
18- Ve nâs için avurdunu şişirme ve yeryüzünde çalımla yürüme. Şüphe yok ki, Allah hiçbir böbürleneni, övüneni sevmez.

19- Ve yürüyüşünde mutedil ol ve sesini indir. Muhakkaktır ki, seslerin en çirkini, elbette ki eşeklerin sesidir.

3. Mevcut tefsirlerin çocuklar açısından genel bir değerlendirilmesi:

Yine aynı şekilde aşağıdaki tefsir metni de incelendiğinde mealde olduğu gibi şekil olarak çocuklara uygun olmadığı ortadadır. Yazıların puntoları çok küçük, cümleler çok uzun ve çocukların bilemeyeceği birçok kelime ve deyim içermektedir. Açıklamalar yetişkinler göz önünde bulundurularak yapıldığı için çocuklar açısından faydalı olamayacak bir yapıdadır. Aşağıdaki tefsir metni sadece bir örnek olsun diye verilmiştir. Piyasadaki bütün tefsirler hemen hemen çocuklar açısından aynı özelliklere sahiptir.

aleyhine etmiş olur. **ثَانَ اللَّهِ غَيْرُ حَمِيدٍ** Çünkü Allah ganidir, ihtiyacı yoktur, hem hamiddir, zatında övgüye layıktır. Hamiddir, hiç kimse övmese bile kendini övmesini bilir. Yahut mahmuddur, bütün yaratıklar O'na, kendi hal lisanlarıyla hamdederler. Filan filozof hikmet adına küfre düşerse O'na hiçbir zarar eriştiremez, kendi kınanmış olur. Bu taksimden sonra Lokman'ın şükürünü nasıl yerine getirdiğine dair hikmet ve ahlaktan bir iki örnek anlatılarak buyuruluyor ki: **وَإِذْ قَالَ لِسَانُ لِأَبْنِهِ** Ve hani, yani unutmaya, daima an o vakti ki, Lokman da oğluna dedi. **وَهُوَ بِعِطُ** O'na vaaz ediyordu; öğüt veriyordu. Ragıb'ın açıklamasına göre, vaaz, korkutmaya yakın bir sıkıştırma⁽¹⁾ İmam Halil ise kalbi inceleyecek şekilde hayrı hatırlatmak demiştir ki, daha güzeldir. **بَا بَنِي** Oğulcuğum, yavrum dedi, **لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ** Allah'a şirk koşma **إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ** çünkü şirk, çok büyük bir zulümdür. Yahut and olsun ki şirk, çok büyük bir zulümdür. Önce bir zulüm, bir haksızlıktır. Çünkü zulüm, bir şeyi yerinden başa bir yere koymaktır. Allah'ın hakkını, Allah'tan başkasına vermektir. Aynı zamanda **وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ** "Andolsun ki biz Âdemoğullarını üstün bir şerefe nail kıldık.." (İsrâ, 17/70) âyetinin ifadesince Allah'ın şerefli kıldığı, şeref verdiği insan nefsinin mahlûka ibadet ettirecek alçak ve zelil kılmasıdır. İkinci olarak büyük bir zulümdür. Çünkü bu mabutluğu hiç yeri olmayan ve olmasına hiçbir şekilde imkan bulunmayan bir mevkiye koymaktır. Zira Zeyd'in malını alıp da Amr'e vermek zulümdür. Çünkü Zeyd'in malını Amr'ın eline koymaktır. Fakat hibe veya satış gibi temlik (milk yapma) sebeplerinden birisiyle o malın önceden veya sonradan Amr'ın milki olabilmesi, mümkündür. Halbuki şirk koşmak mabudluğu Allah'tan başkasına vermektir. Allah'tan başkasının ise mabud olmasına hiçbir şekilde cevaz ve imkan yoktur.

... **وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ** "Biz insana vasiyet ettik..." Bu iki âyet, Lokman'ın öğütlerini hikâyeye esnasında ve şirki yasaklamayı tekit akışı içerisinde söz münasebeti suretiyle mu'teriza (ara cümlesi) halinde başlı başına ilâhî bir kelamdır. Rivayet edildiğine göre Sa'd b. Ebî Vakkas (r.a.) ile anası hakkında inmiştir. Şöyle ki: Adı geçen anasına itaat eden bir kimseydi. İslâm'a girdiği zaman anası: "Ey Sad! Sen ne yaptın? Eğer sen bu yeni dini bırakmazsan yemin olsun ki, ben yemem, içmem, nihayet ölürüm. Sen de benim yüzümden 'Hey anasının katili!' diye kötü bir isimle anılırsın demiş. O da: 'Yapma ana, ben bu dini hiçbir şey için terketmem' demiş. Anası da iki gün, iki gece yememiş, kuvvetten düşmüş. Bunu gören Sa'd, 'Anneciğim! Bilesin ki, vallahî yüz canım olsa da bi-

(1) Ragıb el-İsfahanî, el-Müfredât, 527.

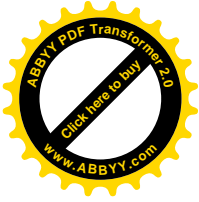
rer birer çıksa, ben bu dini hiçbir şey için terk edemem, artık dilersem ye, dilersem yeme, demiş. Bunun üzerine anası yemeğini yemiş. İşte bu iki âyet veyahut ikinci âyet bu sebeple inmiştir.

Vehin, vehin üstüne, bu sıfat tamlaması "ana"dan haldir. Vehn, harekette zayıflıktır. Yani anası günden güne ağırlaşmak suretiyle zayıflık, zayıflık üstüne. **Süt kesimi de iki yıldadır.** Bunun zahirinden emzik süresinin en çoğunun iki sene olduğu anlaşılıyor ki, İmam Ebu Yusuf ve İmam Muhammed ile İmam Şâfi'nin görüşleridir. Fakat İmam-ı Azam, ihtiyat olmak üzere Ahkâf Sûresi'nde gelecek olan **"Ana karnında taşınması ile süttten kesilmesi otuz aydır."** (Ahkaf, 46/15) âyeti ile otuz ay olduğunu söylemiştir. Bununla beraber fetva İmameyn'in görüşüne göredir. **Şükret diye.** Bununla **"vasiyet ettik"** ifadesi tefsir ediliyor. Yani şöyle, diye tavsiye ettik ki, şükret. **Bana ve anana babana.** Birisi peygamber (s.a.v.)e "Ben kime iyilik edeyim?" diye sormuştu. Buyurdu ki: "Anana, sonra yine anana, sonra yine anana. Ya ondan sonra?" dedi, "babana" buyurdu.⁽¹⁾ Anaya babaya şükür, haklarını gözetmek, itaat ve iyilikte bulunmak ve dua etmektir. İsrâ Sûresi'nde özellikle açıklanmıştır. (İsrâ, 17/23-24. âyetlerin tefsirine bkz.)

Dönüş ise banadır. Yani şükredip etmediğinizi o zaman ben sorarım. Bu cümle, Allah'a şükürün daha önemli ve önce olduğunu anlatmak suretiyle ikinci âyetin hükmüne bir hazırlıktır. **Bununla beraber**, yani anaya babaya da şükürü insana tavsiye etmiş olmamızla beraber, **onlar seni bana şirk koşasin diye zorlarsa** sence hakkında hiçbir bilgi olmayan, yani hiçbir ilimde yeri olmayıp, imkansız olan şirki isnad ettirmek üzere seni sıkıştırırlarsa **o hususta ikisine de itaat etme** de onlara normal şekilde yardımcı ol. Yani günaha iştirak etmeksizin şeriatın razı olacağı iyilik ve insanlığın gerektireceği şekilde beraberlerinde bulun. Mesela yemek, içmek, giymek gibi ihtiyaçlarını düzene koymak, eziyet etmemek, ağır söylememek, hastalıklarına bakmak, vefatlarında defnetmek gibi dünyaya ait yardımlarını yap. Din işine gelince **bana yönelmiş olan samimi, ihlâslı tek Allah'a inanan kimsenin yolunu tut.** **Sonra** hepinizin dönüşü banadır, o zaman ben size neler yaptığınızı haber vereceğim.

Yavrum, gerçekten o yaptığın iyilik veya kötülük **"Bir hardal tanesi kadar da olsa..."** Yani ne kadar küçük ve gizli ve ne

(1) Buharî, Edeb, 2; Müslim, Birr, 1; Ebu Davud, Edeb, 120; Tirmizî, Birr, 1; İbn Mâce, Edeb, 1.

C. ÇOCUKLAR İÇİN MEAL VE TEFSİR HAZIRLARKEN DİKKAT EDİLMESİ GEREKENLER

Bunun için aşağıdaki önerilerin yaşama geçirilmesi gerekmektedir:

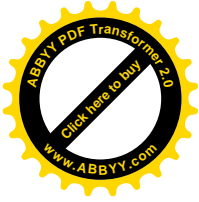
1. Bu konuda çalışma yapacak yazarların ve çizerlerin, dini bilgilerdeki yeterliliklerinin yanında çocukların gelişim özelliklerini, gereksinmelerini, psikolojilerini de iyi bilmesi gerekir.

2. Bu konuda çalışma yapacak yazarların Türkçe dili ve çocuk edebiyatı konusunda yetkin olması gereklidir.

3. Türkçe'mizin anlatım güzelliğini yansıtan çeşitli türdeki nitelikli metinler gibi, çocuklar için hazırlanmış meal ve tefsir eserlerinin çocukları ve gençleri kitap okumaya yönelten bir kılavuz özelliği taşıması önemlidir.

4. Dini bilgilerin verilmesinde geleneksel öğretim anlayışları bırakılmalı, yerini, öğrencilerin duygu ve düşüncelerine daha iyi hitap edebilecek yeni çalışmalar almalı; resim, karikatür vb. görsel uyarıların desteği en güzel şekilde kullanılmalıdır. Hatta "Peygamberlerin ve bilge insanların hayatları öğrenciler tarafından dramatize edilebilir."⁹⁷

⁹⁷ Öznur Özdoğan, "İlköğretim Düzeyindeki Çocuğun Ahlak Gelişimini Sağlamaya Yönelik Bir Yöntem Önerisi", *Değerler eğitimi Merkezi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Çalışma Toplantısı 1*, Ankara 2005.

D. ÇOCUKLAR İÇİN MEAL VE TEFSİR HAZIRLARKEN KULLANILABİLECEK BAZI YÖNTEMLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çocuklar için hem meal hem de tefsir hazırlarken kullanılacak yöntemler bize göre birbirine paraleldir. Burada önereceğimiz yöntemler sadece bu konuda yapılabilecek ileriki çalışmalara zemin hazırlamak ve bir fikir vermek amacıyla oluşturulmuştur. Yoksa herhangi bir detaylı bilimsel araştırma veya çalışmaya dayanmamaktadır. Fakat şimdiye kadarki izlenimlerimiz ve değerlendirmelerimiz çerçevesinde oluşturduğumuz fikir niteliğinde yöntemlerdir.

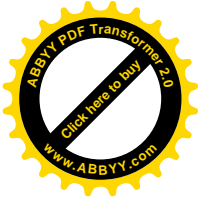
İlk olarak Kur'an'dan çocuğun gelişim özellikleri dikkate alınarak seçilecek ayetlerin meal ve tefsiri yine çocuklara uygun şekilde sunulabilir.

İkinci olarak yine çocuğun gelişim özellikleri dikkate alınarak Kur'an'dan hareketle belirlenecek belirli konular çerçevesinde meal ve tefsir çalışması yapılabilir.

Son olarak, bizce pek uygun olmasa da, Kur'an'ın tamamı tertip veya nüzul sırasına göre verilebilir. Buradaki en önemli sakınca bazı ayetlerin çocukların zihinsel ve psikolojik yapısına uygun olmamasıdır.

Bütün bu çalışmalarda birinci bölümde “Çocuk kitaplarının özellikleri” başlığında vurgulanan özellikler dikkate alınmalı ve mümkün olduğunca çocukların ilgisini çekecek şekilde çalışmalar yapılmalıdır.

III. BÖLÜM

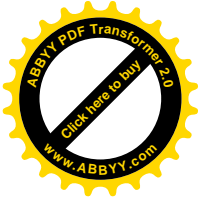
A. ÖRNEK BİR DENEME NİTELİĞİNDE LOKMAN SURESİNİN ÇOCUKLAR İÇİN MEAL VE TEFSİRİ

Bu bölümdeki tüm çalışmalar sadece deneme niteliğindedir ve fikir vermesi amacıyla hazırlanmıştır.

1. LOKMAN SURESİNİN MEALİ

Burada meal çalışması 1- Okulöncesi çocukları için 2- Birinci sınıf çocukları için 3- İkinci ve üçüncü sınıf çocukları için 4- Dördüncü ve beşinci sınıf çocukları için olmak üzere dört farklı şekilde yapılmıştır.

1- Okulöncesi çocukları için yapılan meal; anne, baba veya başka bir büyüğü çocuğa okuyacağı için ve çocuk okuma yazma bilmeyeceği için görsellik çok önemlidir. Yazı puntosunun büyük veya küçük olması çok önemli değildir. Mümkün olduğunca renkli olması önemlidir.

OKULÖNCESİ ÇOCUKLAR İÇİN MEAL ÖRNEĞİ

(Lokman Suresi)

ALLAH ÇOK SEVDİĞİ ÇOCUKLARA DİYOR Kİ:

سورة لقمن

٤١٠

سورة لقمن مكية
وهي أربع وثلاثون آية

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ۝
أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۝ وَمِنَ النَّاسِ
مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا
هُزُوًا ۗ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ۝ وَإِذَا تَقَالَىٰ آيَاتُنَا وَنُنَزَّلُ
مُسْتَكْبِرِينَ كَانُوا لَهُمْ يَسْمَعُهَا كَانًا ۖ فِي أذُنِهِمْ وَقُورًا فَيَسْتَهْزِئُونَ
بِعَذَابِ اللَّهِ ۗ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَعَلَّهُمْ كِفَاةٌ النَّعِيمِ
۝ كَمَا لَدِينِ فِيهَا وَعَدَّ اللَّهُ حَقًّا ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۝
خَلَقَ السَّمَوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ۚ وَالْأَرْضَ فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ ۚ سَائِغًا
فِيهَا مِنْ كُلِّ دَائِبَةٍ ۚ وَانزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا
فِيهَا مِنْ كُلِّ رَوْحٍ كَرِيمٍ ۝ هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ
الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ ۗ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ۝

وَلَقَدْ

Biz insana,
anne ve babasına
iyi davranmasını
tavsiye ettik.

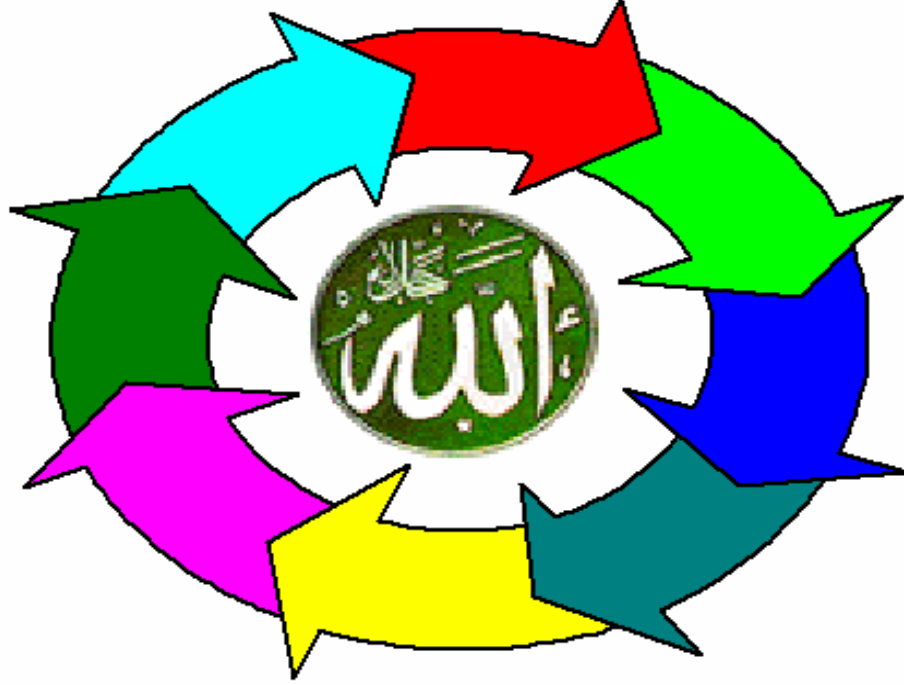
Anne – Babaya Not: Burada çocuğunuza iyi davranmanın ne demek olduğunu sorabilirsiniz. Onun verdiği cevaba göre sizde eksik kalanları tamamlayarak çocuğunuzda bu konuda bir bilinç oluşturabilirsiniz.

Çünkü annesi onu birçok sıkıntıya katlanarak karnında taşımıştır. İki yıl boyunca da onu sütüyle besler.

Anne – Babaya Not: Burada çocukların çok merak ettikleri hamilelik olayını onların anlayabileceği şekilde anlatmakta fayda vardır. Ayrıca anne sütünün Allah'ın bir nimeti olduğunu anlatmak gerekir.

(İşte bunun için) "Önce bana (yani ALLAH'a), sonra da anne-babana şükret (teşekkür et)." diye tavsiyede bulunduk.

(Lokmân, öğütlerine şöyle devam etti:)

“Yavrum! Şüphesiz yapılan iş bir hardal tanesi ağırlığında olsa ve bir kayanın içinde yahut göklerde ya da yerin içinde bile olsa, Allah onu çıkarır getirir(bilir).

Anne – Babaya Not: Burada çocuğunuza hardal tanesinin çok küçük bir şey olduğunu ve “Allah onu çıkarır getirir” den kastın Allah’ın her şeyi bildiği anlatılmalıdır.

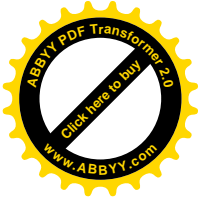

**Çünkü Allah, en gizli
şeyleri bile bilendir,
(her şeyden)
haberdar olandır."**

İnsanları küçümseyip yüz çevirme, yeryüzünde (çevrende) böbürlenerek yürüme. Allah, kendini beğenmiş, övünüp duran kimseyi sevmez.

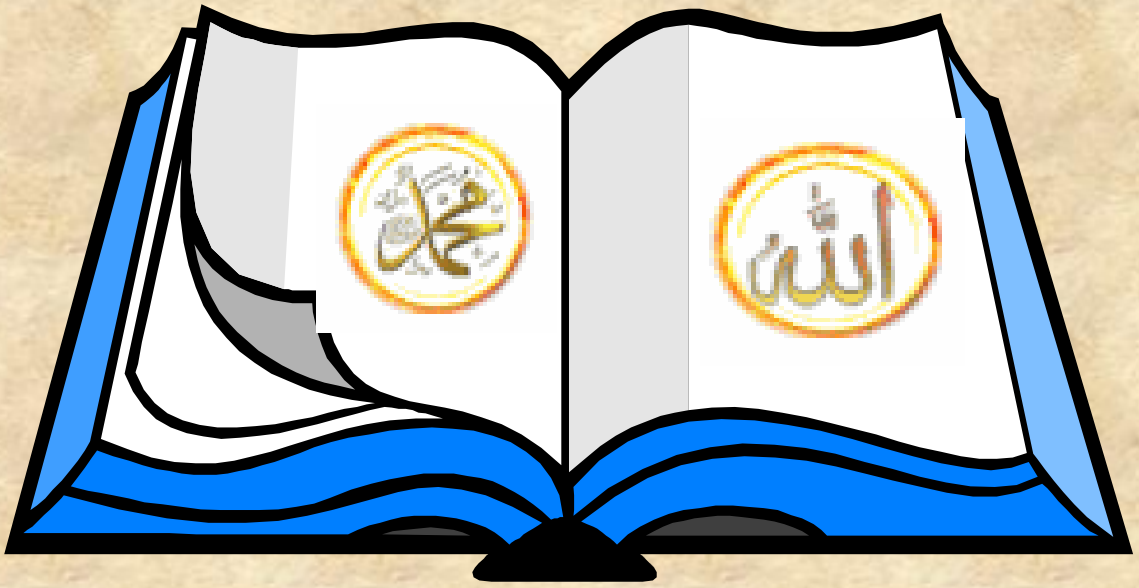
Anne – Babaya Not: Burada çocuklara ‘küçümsemenin, yüz çevirmenin, böbürlenmenin, övünmenin ve kendini beğenmenin’ ne demek olduğunu çeşitli şekillerde (örneğin taklit yaparak) anlatması gerekir.

İLKOKUL BİRİNCİ SINIFLAR İÇİN MEAL ÖRNEĞİ

(Lokman Suresi)

Çocuklar! Bakın **Allah**, güzel kitabı
Kur'an-ı Kerim'de bizlere neler
anlatıyor:

Biz insana,
anne ve babasına
iyi davranmasını
tavsiye ettik.

Çünkü annesi onu birçok sıkıntıya katlanarak karnında taşımıştır. İki yıl boyunca da onu sütüyle besler.

(İşte bunun için) "Önce bana
(yani ALLAH'a), sonra da anne-
babana şükret (teşekkür et)."
diye tavsiyede bulunduk.

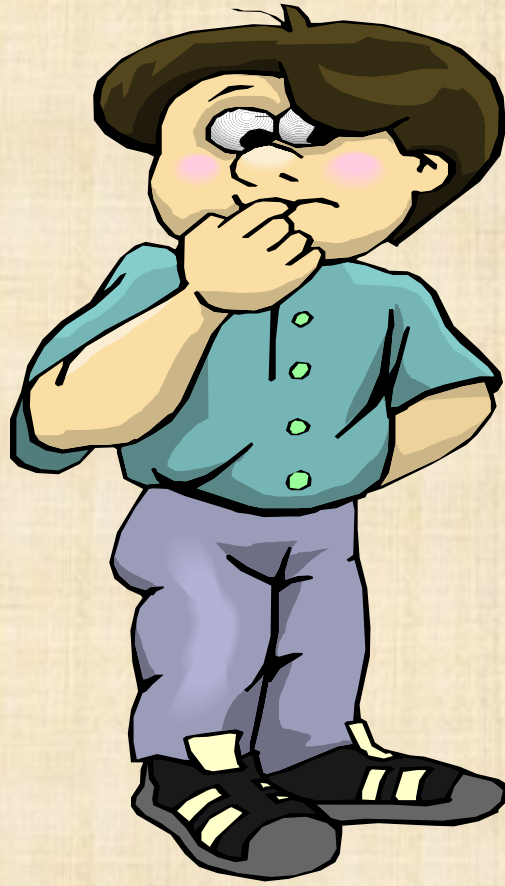
(Lokmân, öğütlerine söyle
devam etti:)

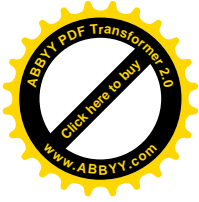
"Yavrum! Şüphesiz yapılan iş bir hardal tanesi ağırlığında olsa ve bir kayanın içinde yahut göklerde ya da yerin içinde bile olsa, Allah onu çıkarır getirir(bilir).

**Çünkü Allah, en gizli
şeyleri bile bilendir,
(her şeyden)
haberdar olandır."**

İnsanları küçümseyip
yeryüzünde (çevrende)
böbürlenerek yürüme.
Allah, kendini beğenmiş,
övünüp duran kimseyi sevmez.

İLKOKUL İKİNCİ VE ÜÇÜNCÜ SINIFLAR İÇİN MEAL ÖRNEĞİ

**(Lokman Suresi 2, 3, 4, 8, 9, 14, 16, 17, 18, 26, 27, 28, 30,
34'üncü ayetler)**

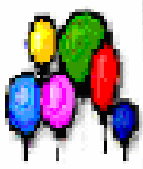
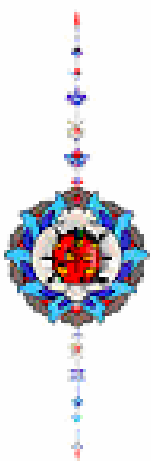
ALLAH ÇOK SEVDİĞİ ÇOCUKLARA DİYOR Kİ:

سورة لقمن

٤١٠

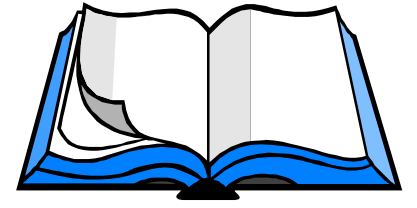
سورة لقمن مكية
وهي أربع وثلاثون آية

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ۝
أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۝ وَمِنَ النَّاسِ
مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ يَغْفِرْ عَلَيْهِ وَيَخَذَهَا
هُزُومًا ۝ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ۝ وَإِذْ أَنْتَلَى عَلَيْهٖ آيَاتُنَا وَآلُ
مُسْتَكْبِرًا كَانَتْ لَهُ يَمِينُهَا كَانًا ۝ فِي آذَانِهِ وَقُرْآنٌ فَجِشْرُهُ
يَعَذَّبُ بِهِ ۝ لَنْ آتَيْنَاكَ مِنَ الصَّالِحِينَ لَعَلَّ جِنَّاتِ النَّجِيمِ
۝ خَالِدِينَ فِيهَا وَعَذَابُ اللَّهِ حَقًّا ۝ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝
خَلَقَ السَّمَوَاتِ يَغْفِرُ عَمَدٍ تَرْوَنَهَا ۝ وَالْقَلْبِ فِي الْأَرْضِ رَوَايَسٍ ۝ أَنْ
تَمِيدَ بِكُمْ ۝ وَبَنَى فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ ۝ وَالنُّوَلَّامِينَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا
فِيهَا مِنْ كُلِّ ذَوْجٍ كَرِيمٍ ۝ هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ
الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ ۝ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ۝

وَلَقَدْ

SEVGİLİ ÇOCUKLAR!
KUR'AN-I KERİM'İN LOKMAN SURESİ'NDEN
SİZİN İÇİN SEÇTİKLERİMİZ:

2. ayet: İşte bu âyetler, hikmet dolu
Kitab'ın âyetleridir.

3. ayet: Güzel davrananlara yol gösterici ve rahmet
olarak (indirilmiştir).

4. ayet: Onlar; namazı dosdoğru kılar ve karşılıksız
yardımda bulunurlar: çünkü onlar ahirete (yani öteki
dünyaya) kesin olarak inanırlar.

8. ayet: Şüphesiz, iman edip de güzel davranışlarda
bulunanlar için, içinde devamlı kalacakları ve nimetleri
bol cennetler vardır.

9. ayet: Bu, Allah'ın verdiği gerçek sözdür. O, mutlak
güç ve hikmet sahibidir.

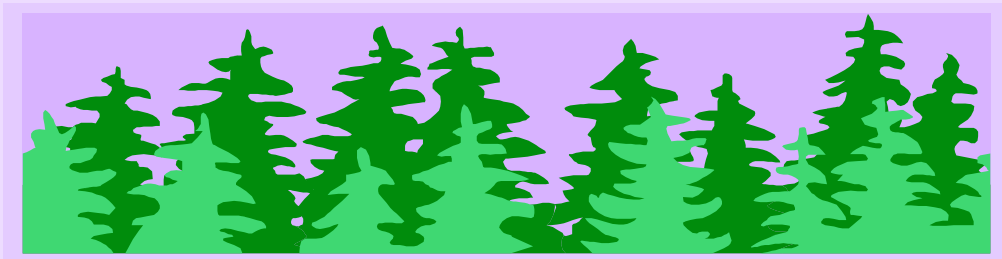

14. ayet: Biz insana, ana-babasına iyi davranmasını tavsiye ettik. Çünkü annesi onu nice sıkıntılara katlanarak taşımıştır. Sütten ayrılması da iki yıl içinde olur. (İşte bunun için) önce bana, sonra da anne ve babana şükret diye tavsiyede bulunduk. Dönüş ancak banadır (yani Allah'a).

16. ayet: (Lokman, öğütlerine devamla şöyle demişti:) Yavrucuğum! Yaptığın iş (iyilik veya kötülük), bir hardal tanesi ağırlığında bile olsa ve bu, bir kayanın içinde veya göklerde yahut yerin derinliklerinde bulunsa, yine de Allah onu (senin karşına) getirir. Doğrusu Allah, en gizli şeyleri görüp bilmektedir ve her şeyden haberdardır.

- 17. ayet:** Yavrucuğum! Namazı kıl, iyiliği emret, kötülükten vazgeçirmeye çalış, başına gelenlere sabret. Çünkü bunlar yapılması gereken işlerdir.
- 18. ayet:** İnsanları küçümseyip yüz çevirme, yeryüzünde (çevrende) böbürlenerek yürüme. Allah, kendini beğenmiş, övünüp duran kimseyi sevmez.
- 26. ayet:** Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Gerçekten Allah, hiçbir şeye muhtaç değildir, daima övülmeye lâyıktır.
- 27. ayet:** Eğer Allah'ın kelimelerini yazmak üzere, dünyadaki bütün ağaçlar, kalem olsaydı ve denizlere de yedi deniz daha katılıp bütün onlar da mürekkep olsaydı, bunlar tükenir yine de Allah'ın sözleri tükenmezdi. Şüphesiz ki Allah çok güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir.

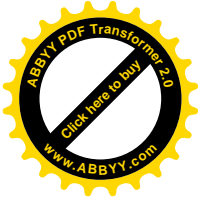
28. ayet: (Ey insanlar!) Sizin yaratılmanız ve öldükten sonra tekrar diriltmeniz, ancak bir tek insanı yaratmak ve diriltmek gibidir. Unutulmasın ki, Allah her şeyi bilen ve görendir.

30. ayet: Bu nedeni şudur: Allah, gerçeğin ta kendisidir. O'ndan başka çağırdığınız her şey tamamıyla değersiz ve geçersizdir. Ve gerçekten, Allah, tek yüksek, tek büyük olandır.

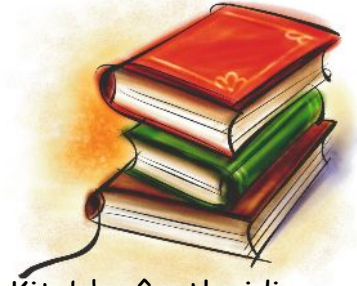

34. ayet: Kıyamet saatinin ne zaman geleceğini yalnız Allah bilir. Yağmuru da O indirir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilemez. Hiç kimse nerede öleceğini de bilemez. Herşeyi mükemmel tarzda bilen ve her şeyden haberdar olan, Allah'tır.

İLKOKUL DÖRDÜNCÜ VE BEŞİNCİ SINIFLAR İÇİN MEAL ÖRNEĞİ

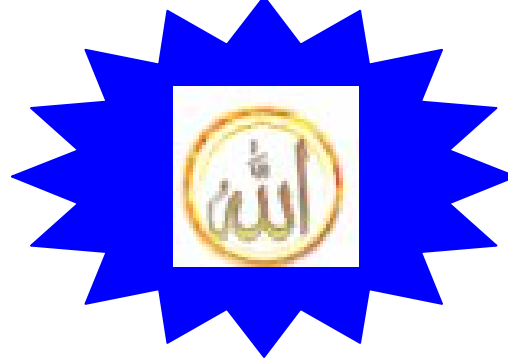
**(Lokman Suresi 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 16,
17, 18, 19, 22, 26, 27, 28, 29, 30, 34'üncü ayetler)**

1. **ayet:** Elif Lâm Mîm.
2. **ayet:** İşte bu âyetler, hikmet dolu Kitab'ın âyetleridir.
3. **ayet:** Güzel davrananlara yol gösterici ve rahmet olarak (indirilmiştir).
4. **ayet:** Onlar; namazı dosdoğru kılar ve karşılıksız yardımda bulunurlar: çünkü onlar ahirete (yani öteki dünyaya) kesin olarak inanırlar.
5. **ayet:** İşte onlar Rabb'lerinin göstermiş olduğu doğru bir yol üzeredirler ve kurtuluşa erenlerdir.
6. **ayet:** İnsanlardan öyleleri var ki, herhangi bir bilgiye dayanmadan insanları Allah'ın yolundan saptırmak ve onunla alay etmek için gerçeği boş sözlerle değiştirler. İşte alçaltıcı azap bunlar içindir.
7. **ayet:** Ayetlerimiz o sapık kimseye okunduğu zaman sanki onları hiç işitmemiş, sanki kulaklarında ağırlık varmış gibi büyüklenerek sırt çevirir. İşte onu can yakıcı azapla müjdele!
8. **ayet:** Şüphesiz, iman edip de güzel davranışlarda bulunanlar için, içinde devamlı kalacakları ve nimetleri bol cennetler vardır.
9. **ayet:** Bu, Allah'ın verdiği gerçek sözdür. O, mutlak güç ve hikmet sahibidir.

- 10. ayet:** Allah, gökleri direksiz yarattı, onları görüyorsunuz. Yeryüzüne de, sizi sarsmasın diye sabit dağlar yerleştirdi ve orada her türlü canlıyı yaydı. Gökten de yağmur indirip orada her türden güzel ve faydalı bitki bitirdik.
- 13. ayet:** Lokman oğluna öğüt vererek; "Ey oğulcuğum! Allah'a ortak koşma, çünkü ortak koşmak, büyük bir zulümdür." demişti.
- 14. ayet:** Biz insana, ana-babasına iyi davranmasını tavsiye ettik. Çünkü annesi onu nice sıkıntılara katlanarak taşımıştır. Sütten ayrılması da iki yıl içinde olur. (İşte bunun için) önce bana, sonra da anne ve babana şükret diye tavsiyede bulunduk. Dönüş ancak banadır (yani Allah'a).
- 15. ayet:** Eğer onlar seni, hakkında bilgin olmayan bir şeyi (körü körüne) bana ortak koşman için zorlarsa, onlara itaat etme. Onlarla dünyada iyi geçin. Bana yönelenlerin yoluna uy. Sonunda dönüşünüz ancak banadır. O zaman size, yapmış olduklarınızı haber veririm.
- 16. ayet**(Lokman, öğütlerine devamla şöyle demişti:) Yavrucuğum! Yaptığın iş (iyilik veya kötülük), bir hardal tanesi ağırlığında bile olsa ve bu, bir kayanın içinde veya göklerde yahut yerin derinliklerinde bulunsa, yine de Allah onu (senin karşına) getirir. Doğrusu Allah, en gizli şeyleri görüp bilmektedir ve her şeyden haberdardır.

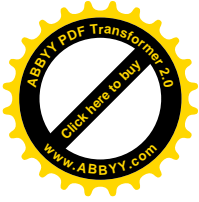

- 17. ayet:** Ey yavrucuğum! Namazında kararlılık göster, doğru ve yararlı olanı (iyiliği) yay, kötülüğü de önlemeye çalış, ve başına gelen sıkıntılara sabret: Çünkü bunlar yapılması gereken işlerdir.
- 18. ayet:** İnsanları küçümseyip yüz çevirme, yeryüzünde (çevrende) böbürlenerek yürüme. Allah, kendini beğenmiş, övünüp duran kimseyi sevmez.
- 19. ayet:** "Davranışlarında ölçülü ve dengeli ol, sesini yükseltme: çünkü, unutma ki, seslerin en çirkini eşeğin anırmasıdır..."
- 22. ayet:** Kim bütün benliğiyle Allah'a teslim olursa ve aynı zamanda doğru ve yararlı işlerde bulunursa, hiç sarsılmayan (sağlam) bir dayanak elde etmiş olur: çünkü bütün işlerin sonu Allah'a varır.
- 26. ayet:** Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Gerçekten Allah, hiçbir şeye muhtaç değildir, daima övülmeye lâyıktır.
- 27. ayet:** Eğer Allah'ın kelimelerini yazmak üzere, dünyadaki bütün ağaçlar, kalem olsaydı ve denizlere de yedi deniz daha katılıp bütün onlar da mürekkep olsaydı, bunlar tükenir yine de Allah'ın sözleri tükenmezdi. Şüphesiz ki Allah çok güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir.

- 28. ayet:** (Ey insanlar!) Sizin yaratılmanız ve öldükten sonra tekrar diriltilmeniz, ancak bir tek insanı yaratmak ve diriltmek gibidir. Unutulmasın ki, Allah her şeyi bilen ve görendir.
- 29. ayet:** Bilmez misin gündüzü kısaltarak geceyi uzatan ve geceyi kısaltarak gündüzü uzatan Allah'tır; O, her biri belirlenmiş bir vade içinde hareketini sürdüren güneşi ve ayı (kendi yasalarına) tabi kılmıştır; ve bütün yaptıklarınızdan haberdardır?
- 30. ayet:** Bu şundan: Allah, gerçeğin ta kendisidir. O'ndan başka çağırdığınız her şey tamamıyla değersiz ve geçersizdir. Ve gerçekten, Allah, tek yüksek, tek büyük olandır.
- 34. ayet:** Kıyamet saatinin ne zaman geleceğini yalnız Allah bilir. Yağmuru da O indirir, rahimlerde olanı O bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilemez. Hiç kimse nerede öleceğini de bilemez. Herşeyi mükemmel tarzda bilen ve her şeyden haberdar olan, Allah'tır.

15. LOKMAN SURESİNİN TEFSİRİ

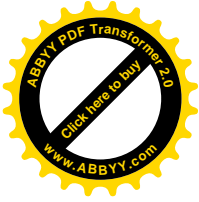
Bu bölümde sadece ikinci ve üçüncü sınıflar için deneme mahiyetinde 13. ve 14. ayetlerin tefsirine yer verilecektir. Diğerleri için ise sadece bazı hatırlatmalar yapmakla yetinilecektir. Böyle bir yol izlememizin nedeni tefsir çalışmasının çok yer kaplaması ve meal örneklerinden sonra maksadın hasıl olduğunu dolayısıyla tefsir örneklerini uzatmanın gereksiz olacağını düşünmemizdir.

- **Okulöncesi Çocuklar İçin:**

Okulöncesi çocuklar için yapılacak tefsir çalışmasında dikkat edilmesi gereken en önemli husus, tefsir içinde anne ve babayı yönlendirici kısımların olmasıdır. Burada yönlendirici kısımdan kastımız, anne babaların çocuklarına meal veya tefsir okurken sorabilecekleri sorular, ekstra anlatabilecekleri konular veya yapılabilecek aktiviteler konusunda bilgilendirmektir. Örneğin ayet okunduktan sonra anne baba o ayetle ilgili çocuğa sanki kendi aklına gelmiş gibi bir soru sorabilir. Bu soru ile çocuğun ilgisi ölçülmüş veya ilgisi çekilmiş olabilir.

- **İlkokul Birinci Sınıflar İçin:**

İlkokul birinci sınıfların yeni okumaya geçecekleri göz önünde bulundurularak kelime seçimine çok dikkat edilmeli ve mümkün olduğunca sade ve akıcı bir dil kullanılmalıdır. Açıklamalar yapılırken masalsı bir dil kullanılabilir.

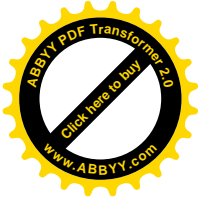
- **İlkokul İkinci ve Üçüncü Sınıflar İçin:**

İlkokul İkinci ve Üçüncü Sınıflar İçin tefsir hazırlarken kelime seçimine dikkat edilmelidir. Mümkün olduğunca sade ve akıcı bir dil kullanılmalıdır. Açıklamalar yapılırken çok fazla ayrıntıya girmeden genel bir dil kullanılmalıdır. Özellikle Kur'an-ı Kerim'de geçen tarihi olaylar ve hikâyeler akıcı bir dille anlatılarak çocukların ilgisi çekilebilir. Çocukları ilgilendirmeyen ya da çocuklara zarar verebilecek konulara hiç girilmemelidir.

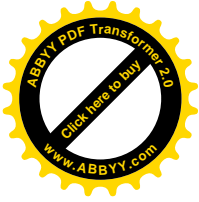
- **İlkokul Dördüncü ve Beşinci Sınıflar İçin:**

İlkokul dördüncü ve beşinci sınıf çağındaki bir çocuk için hazırlanacak tefsirin, yetişkinlerinkine benzer bir yapıda olması gerekir. Sadece kelime seçimine dikkat edilmelidir. Anlatımda kıssalara yer vermek çok etkili olacaktır.

Bu dönem için hazırlanan tefsir çalışmasının altıncı ve yedinci sınıf gibi daha büyük yaştaki çocuklar tarafından da okunabileceği düşünülmelidir.

**İLKOKUL DÖRDÜNCÜ VE BEŞİNCİ SINIFLAR İÇİN
TEFSİR ÖRNEĞİ
(Lokman Suresi 13. ve 14. ayetler)**

Sevgili çocuklar !

Lokman Suresi 13. ve 14. ayetlerin tefsirine (açıklamasına) geçmeden önce Lokman'ın kim olduğunu öğrenelim.

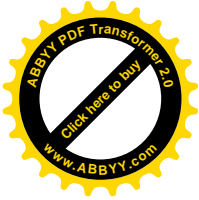
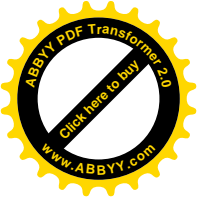
Allah'ın kendisini bilgi ve hikmetle şereflendirdiği bilge bir kişidir.

Şimdi ayetleri hatırlayalım:

13. ayet: Lokman oğluna öğüt vererek; "Ey oğulcuğum! Allah'a ortak koşma, çünkü ortak koşmak, büyük bir zulümdür." demişti.

13. ayetin tefsiri:

Buradaki "Ey oğulcuğum" kelimesinde şefkat ve sevgi vardır. Lokman, oğluna olan şefkat, merhamet ve sevgisini ifade etmektedir. Daha önce Meryem Sûresinde geçen Hz. İbrahim'in babasına hitap etme şeklide "Ey babacığım" şeklindedir. Birisi babasına, diğeri de oğluna bu nazik hitap şeklini kullanmıştı.

Bizde çevremizdeki insanlara bu şekilde nazik, kibar ve sevgi dolu bir şekilde hitap etmeliyiz. Kaba bir hitap etmek bize yakışmaz.

Lokman'ın oğluna öğüdü, şirkin kötülüğünü anlatmakla başlıyor.

Tevhîd inancı, (yani Allah'ın tek olduğu ve ondan başka tanrının olmadığına inanma) Allah'ın hakkıdır. Şirk koşmak (yani Allah'tan başka tanrıların var olduğuna inanma) bu hakkı çiğnemektir. Allah'ın hakkını çiğnemek de zulümlerin (kötülüklerin) en büyüğüdür. Affedilmeyecek kadar büyük bir günahdır.

Böylece Yüce Allah, şirkin neden büyük bir zulüm olduğunu cevaplandırmaktadır. Şirk, büyük bir günahdır, Allah'a iftiradır.

Kim, yaratanla yaratılanı, ilâh ile putu bir tutarsa, kuşkusuz o, insanların en ahmağı, akıl ve hikmetten en uzak olanıdır.

14. ayet: Biz insana, anne ve babasına iyi davranmasını tavsiye ettik. Çünkü annesi onu nice sıkıntılara katlanarak taşımıştır. Sütten ayrılması da iki yıl içinde olur. (İşte bunun için) önce bana, sonra da anne ve babana şükret diye tavsiyede bulunduk. Dönüş ancak banadır (yani Allah'adır).

14. ayetin tefsiri:

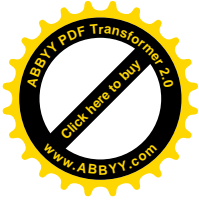
Allah'tan başkasına kulluk etmemek ve tapınmamak, sadece Allah'a tapınmak yani tevhid inancından sonra anne ve babaya iyilik etmek, çok önemsenen bir durumdur.

Ana-babaya iyi davranana sevap, kötü davranana günah vardır.

Anne, karnındaki çocuğundan (bebeğinden) dolayı ağrı, sancı ve psikolojik sıkıntılar çekmektedir.

Anneler çocuklarını iki yıl süresince emzirirler. Anne, çocuğunu hem karnında hem de doğduktan sonra besliyor. Çocuk, annenin karnında iken anne iki can taşımaktadır. Biri kendinin, diğeri de çocuğunun canıdır. Demek ki anne, çocuğuna canını, sütünü ve rahatlığını vermektedir. Buradan şu sonuca varabiliriz: Allah'a bizi yarattığı ve bize bir sürü güzel şey verdiği için teşekkür etmeliyiz. Ayrıca anne ve babamıza da bizim için yaptıklarından dolayı teşekkür etmeliyiz.

IV. BÖLÜM

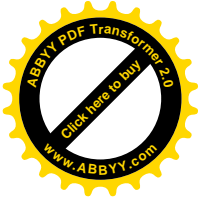
SONUÇ VE GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Sonuç olarak bütün insanlar yaşamları boyunca değişik dönemlerden geçerler. Çocukluk da bunlardan birisidir. Bu dönem, insanın kişiliğinin şekillendiği çok önemli ve kendine özgü özellikleri olan bir dönemdir. Bu özellikler dikkate alınarak çocuğa yaklaşılmalı ve bu çerçevede eğitim verilmelidir.

Maalesef ülkemizde çocuklara gereken önem verilmemektedir. Özellikle de çocukların eğitim ve öğretimine verilen önem birçok ülkenin çok gerisinde kalmaktadır. Bu da ülkenin geleceğini etkileyecek derecede önemli bir durumdur. Eğitimin birçok aşamasında sorunlar yaşanmakla birlikte son zamanlarda güzel gelişmeler de olmaktadır.

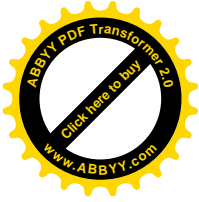
Ülkemizdeki eğitimle ilgili sorunlardan biri de din eğitimi konusudur. Bu konuda özellikle çocuklara yönelik çalışmalar hem çok az hem de olanlar ihtiyacı karşılamaktan çok uzak.

Din hayatın en önemli vazgeçilmezlerinden birisidir. İslam dininin sağlıklı bir şekilde anlaşılması ve yaşanması için çocukluktan itibaren onunla irtibat halinde olunmalıdır. Bu irtibatı sağlayacak eserlerin uzmanları tarafından hazırlanması bir gerekliliktir.

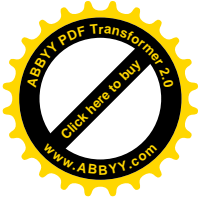
Çocuklar günümüzde televizyon seyrederek ve bilgisayar oyunları oynayarak büyüyorlar. Televizyon ve bilgisayardan kendi kültürümüze, dini değerlerimize aykırı mesajlar alarak büyüyen çocuklara belli bir yaştan sonra kendi kültürel, ahlaki, dini değerlerimizi veremez hale geliyoruz. İnsan zihninde bilinç ve bilinçaltı olmak üzere iki bölüm olduğu kabul edilmektedir. Bebeklikte hemen hemen boş olan bilinçaltı, çocuklukta çevreden gelen bilgi ve mesajları doğrudan kaydeder. Sonradan gelen bilgi ve mesajlar bilinçaltı tarafından öncekilerle karşılaştırılır, öncekilere uygunsuzsa alınmaz, değilse genellikle reddedilir. Bu durumda bazı kişilerin “Çocuklara din anlatılamaz. Büyünce öğrensinler.” tarzındaki ifadeleri ya bilgisizlikten ya da art niyetten kaynaklanmaktadır. Tam tersine çocuklara, yaşlarına uygun olmak kaydıyla, küçükken verilen dini bilgi ve bilinç; onun kişilik gelişimine, psikolojisine, ahlaki gelişimine ve ilerideki eğitim hayatına çok önemli katkı sağlayacaktır.

Çocuklara dini bilgi ve bilincin verilmesinde çok farklı kaynaklar kullanılabilir. Örneğin hikâyeler, masallar, görsel materyaller ve benzeri. Fakat bütün bu kaynaklardan farklı olarak mutlaka çocukları Yüce Allah’ın kitabıyla bir şekilde muhatap etmeliyiz. Bu bağlamda çocuklar için hazırlanması gereken en önemli dini eserlerden biri olarak biz, Kur’an meal ve tefsirini görüyoruz. Çünkü Kur’an’daki bazı ayetlerin; çocuklar için çok anlamlı, onların algılama düzeylerine uygun ve onların ruh dünyalarını geliştirici tarzda olduğunu düşünüyorum.

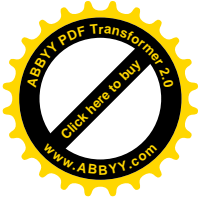
Tabi bu alanda yapılan çalışmaların verimli olabilmesi için bütün bu çalışmaların konunun uzmanları tarafından yapılması kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Benim görüşüme göre çocuklara yönelik meal veya tefsir hazırlarken ayetlerin tümünü sırayla vermek gerekmez. Buna göre ayetlerin çocuğun yaşına göre seçildiği bir meal-tefsir çalışması daha uygundur. Ayetleri seçerken kullanılacak kriterlerin neler olacağı konusunda din bilginleri, psikolog ve eğitim uzmanları gibi kimselerin görüşleri alınmalıdır. Bu kriterler konusunda farklı bakış açıları oluşabilecek, tartışmalar ortaya çıkabilecektir. Bu durum da söz konusu çalışmalara zenginlik katacaktır.

KAYNAKÇA

- Akdemir, Salih, *Son Çağrı Kur'an*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2004.
- Ana Britannica Ansiklopedisi*, Ana Yayınları, İstanbul 1986-1994.
- Ateş, Süleyman, *Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meâli*, Kılıç Kitabevi, Ankara tarihsiz.
- Atkinson, Rita L. ve dğr., *Psikolojiye Giriş*, çev. Yavuz Alogan, Arkadaş Yayınları, Ankara 1999.
- Bayraklı, Bayraktar, *İslam'da Eğitim*, 2. baskı, 1983.
- Bilgin, Beyza, *Elli Bin Yıllık Bir Gün*, 2. baskı, Gün Yayıncılık, Ankara 1997.
- Bilmen, Ömer Nasuhi, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali Alisi*, Akçağ Basım-Yayın Pazarlama, Ankara tarihsiz.
- Binbaşoğlu, Cavit, *Ailede ve Okulda Eğitim Sorunları*, MEB, İstanbul 2000.
- Buhari, *Sahih*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.
- Bulaç, Ali, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, Girişim Yayınları, İstanbul tarihsiz.
- Derveze, İzzet, *Nüzul Sırasına Göre Kur'an Tefsiri*, çev. Ekrem Demir ve dğr., Ekin Yayınları, İstanbul 1998.
- Doğan, D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Ülke Yayınları, İstanbul 1994.
- Hece Dergisi*, s. 190-194.
- Ebu Davud, *Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.

Eryarsoy, Beşir, Ağırakça, Ahmed, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali*, Buruç Yayınları, İstanbul 1997.

Esed, Muhammed, *Kuran Mesajı Meal-Tefsir*, çev. C. Koytak, E. Ertürk, İşaret Yayınları, İstanbul 2000.

Gürel, Zeki, *İkibine Doğru Çocuk Edebiyatımız*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2001.

İmam Gazali, *İhya-u Ulumuddin*, c. 3.

İslam Ansiklopedisi, TDV Yayınları.

Kantemir, Enise, *Yazılı ve Sözlü Anlatım*, AÜB, Ankara 1991.

İbn Kesir, *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri*, çev. Bekir Karlığa, Bedrettin Çetiner, Çağrı Yayınları, İstanbul 1986.

Kutub, Seyyid, *Fi Zilal-il Kur'an*, çev. Salih Uçan ve dğr., Dünya Yayıncılık, İstanbul 1991.

Kütüb-i Sitte, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.

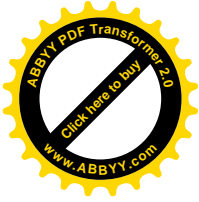
Mahmud, Abdulhalim, *Müslüman Gençliğin Eğitimi*, çeviren, Bedreddin Çetiner, Uysal Kitabevi, Konya 1997.

Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an*, çev. Muhammed Han Kayani ve dğr., İnsan Yayınları, İstanbul 1987.

Morgan, Clifford T., *Psikolojiye Giriş*, çeviren, Hüsnü Arıcı ve dğr., 10. baskı, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 1993.

Morris, Charles G., *Psikolojiyi Anlamak*, Türk Psikologlar Derneği, Ankara 2002.

Müslim, *Sahih*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.

Oğuzhan, Ferhan, Alaylıoğlu, Ruşen, *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü*, 1974.

Özakkaş, Tahir, *Bütüncül Psikoterapi*, 2. bsk., Litera Yayınları, İstanbul 2004.

Sabuni, Muhammed Ali, *Safvetü't Tefasir*, çev. Sadreddin Gümüş ve dđr., Ensar Neşriyat, İstanbul 1995.

Türk Ansiklopedisi, MEB, Ankara 1964, c. 12.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul 1977, c. 2.

Türkçe Sözlük I, TDK, Ankara 1988.

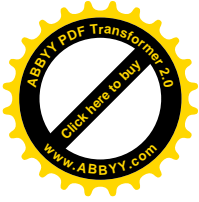
Tuncer, Hüseyin, Yardımcı, Mehmet, *Çocuk Edebiyatı*, MEB Yayınları, Ankara 2000.

Ülgen, Gülten, Fidan, Emel, *Çocuk Gelişimi*, MEB, İstanbul 2002.

Yavuzer, Haluk, *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, 20. baskı, İstanbul tarihsiz.

Yavuzer, Haluk, *Okul Çağı Çocuğu*, Remzi Kitabevi, 8. baskı, İstanbul 2002.

Yazır, Elmalılı M. Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, sadeleştiren, İsmail Karaçam ve dđr., Zehraveyn Yayınları, İstanbul tarihsiz.

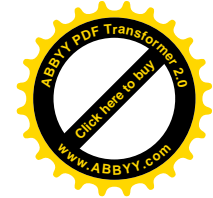
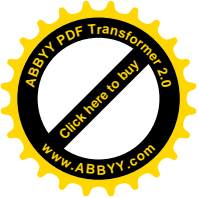

ÖZET

Bu çalışmanın birinci bölümünde genel olarak çocukların gelişim dönemleri incelendi. İslamın çocuğa verdiği önem, çocuk edebiyatı, çocuk kitaplarının özellikleri, eğitim öğretim konusu ve İslam'da eğitimin hareket noktası gibi konular ele alındı.

İkinci bölümünde çocuklara yönelik meal ve tefsir hazırlamanın gereklilikleri, mevcut meal ve tefsirlerin çocuklar açısından değerlendirilmesi, çocuklar için meal ve tefsir hazırlarken dikkat edilmesi gereken hususlar ve kullanılabilecek bazı yöntemler anlatıldı.

Üçüncü bölüm de ise fikir vermesi açısından örnek olarak Lokman süresinin çocuklar için meal ve tefsiri yapılmaya çalışıldı.

ABSTRACT

In the first part of this paper, the development periods of children have been examined. The subjects such as the importance given to children by Islam, children's literature, the features of the children's books, the education issue, and the milestones of education in Islam are also studied in the first part of this paper.

In the second part, the requirement of preparing translation and commentary (tefsir) of Quran for children, making assessment about the existing commentaries (tefsirs) and translations of Qur'an in terms of the viewpoint of children as well as the issues to be taken into consideration and some usable methods to be used when a commentary and translation of Qur'an is prepared for children, are studied.

In the third part, the translation and commentary of Surah Lokman for children have been prepared so as to give as an example.